

*Tajik Persian: Readings in
History, Culture and Society*

Razi Ahmad

University of Kansas Libraries

*Tajik Persian: Readings in
History, Culture and Society*

Razi Ahmad

University of Kansas Libraries
Lawrence, KS

© 2016 Razi Ahmad

ISBN: 978-1-936153-10-7

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Non-commercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC-BY-NC 4.0).

You are free to:

- **Share** — copy and redistribute the material in any medium or format
- **Adapt** — remix, transform, and build upon the material

Under the following terms:

- **Attribution** — You must give [appropriate credit](#), provide a link to the license, and [indicate if changes were made](#). You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
- **NonCommercial** — You may not use the material for [commercial purposes](#).

No additional restrictions — You may not apply legal terms or [technological measures](#) that legally restrict others from doing anything the license permits.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

3rd party content belongs to the original sources as indicated and is not governed by the CC license. Their terms of use may vary.

Acknowledgement

Tajik Persian: Readings in History, Culture and Society grew out of the materials developed for the purpose of teaching Language Across the Curriculum (LAC) courses in Tajik offered through the Center for Russian, East European & Eurasian Studies (CREES) at the University of Kansas. I extend my thanks to the former director of the center Professor Edith Clowes for accepting my LAC proposal and encouraging me in developing such courses. I would also like to thank Professor Marc Greenberg (Director, KU School of Languages, Literatures, and Cultures) for his encouragement in preparing the textbook.

I must express my gratitude to Dildora Toshmatova for her invaluable contributions in collecting and developing the materials for this book. I would also like to thank Shamsullo Mirzoev for sharing his insights and editing and proof-reading the draft as a native speaker. I am grateful to Marianne Reed (Digital Initiatives Coordinator, KU Libraries) and Josh Bolick (Scholarly Communications Librarian, KU Libraries) for their advice and Pam LeRow (CLAS/Digital Media Service) for technical assistance. Finally, I thank my wife Tasnim Fatma for her patience and never ending support.

Of course, any shortcomings are mine.

Table of Contents

PREFACE.....	vi
CHAPTER 1: SAMANID STATE STRUCTURE Соҳти давлатӣ ва ташкили дастгоҳи идораи Сомониён	1
CHAPTER 2: STATUES OF BUDDHA мучассамаҳои буддӣ	7
CHAPTER 3: ABŪ ABDULLĀH RŪDAKĪ Абӯабдулло Рӯдакӣ.....	12
CHAPTER 4: RUSSIAN OCCUPATION OF CENTRAL ASIA Забти Осии Миёна аз тарафи Русия.....	17
CHAPTER 5: MIRZO TURSUNZODA Мирзо Турсунзода	22
CHAPTER 6: TAJIK CIVIL WAR Ҷанги Шаҳрвандии Тоҷикистон	27
CHAPTER 7: MILITARY COLLEGE Донишқадаи ҳарбӣ	32
CHAPTER 8: CHAPTER 9: RELIGIOUS EDUCATION IN TODAY’S TAJIKISTAN Маорифи динӣ дар Тоҷикистони имрӯза	36
CHAPTER 9: ENTREPRENEURSHIP: THE DRIVING FORCE OF MARKET ECONOMY Соҳибкорӣ фишанги иқтисоди бозорист	41
CHAPTER 10: BLOOD PRESSURE AND HEALTH Фишори Хун Ва Тандурустӣ	46
CHAPTER 11: CAN AN OLD MAID BE LUCKY? Пирдухтар хушбахт мешавад?	51
CHAPTER 12: NAVRUZ FESTIVAL Давоми Ниёгон.....	56
KEY TO EXERCISES	61
TAJIK-ENGLISH GLOSSARY	65

Preface

Tajik Persian belongs to the Indo-European language family, uses—unlike its other two variants Iranian and Dari Persian written in the Arabic-based script—modified version of the Cyrillic alphabet, and serves as the official language of Tajikistan. The primary purpose of *Tajik Persian: Readings in History, Culture and Society* is to help students develop reading proficiency in Tajik at advanced level.

The book can be adopted by instructors as a supplementary or the main textbook for advanced-level courses. Since it is not a basic language textbook or workbook, it expects students to be familiar with the intermediate-level vocabulary and modern Tajik grammar, provides explanation of only a select number of difficult grammatical points, and, if necessary, directs to the grammar books available in the market. It is recommended to use John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar* (Leiden, Boston: Brill Academic Publishers: 2005), hitherto the most comprehensive grammar for the language in English, as a companion reference book. The reading texts are followed by a list of difficult words and exercises for comprehension check. The answer keys for all the exercises are provided at the end of the book.

The book aims at improving general reading comprehension and provides students glimpses into the history, culture and society of Tajikistan in chronological order, but the majority of readings have been carefully selected and arranged to keep the focus on cultural aspects of the country—an aspect that constitutes a core component in the second language acquisition. It can be used to create opportunities for students to engage in debate and discussion on various topics in their historical and sociocultural contexts. For example, the first chapter is on the Samanids, one of the earliest non-Arab Muslim rulers in the region, followed by a reading on statues of Buddha, indicative of a practice strictly prohibited in Islam. The two chapters together provide an interesting historical and sociocultural context to discuss Tajik arts and aesthetics and their production. The book, however, does not aspire to be a substitute for scholarly books on history and culture. One may like to consult original sources from which readings have been extracted or follow the suggested books and articles, given in footnotes, for a better understanding of the topics.

All the readings in *Tajik Persian: Readings in History, Culture and Society* are authentic and written for native speakers. It is hoped that it will help students prepare for carrying out research using primary sources in the target language.

CHAPTER 1: THE SAMANID STATE STRUCTURE

Соҳти давлатӣ ва ташкили дастгоҳи идораи Сомониён

Асосгузори давлати Сомониён Исмоили Сомонӣ ба хубӣ медонист, ки таъмин кардани истиқлолияти Мовароуннаҳр ва аз хилофати Араб озодона нашъунамо ёфтани вай фақат ҳамон вақт мумкин мешавад, ки дар ин мамлакат як ҳукумати марказият пайдо кардае ба вучуд ояд¹. Вай дар роҳи ин мақсад як қатор иқдомот ба амал овард.

Яке аз ин навъ иқдомот қорӣ намудани усули мутаносиби идораи давлат буд. Дар аҳди Сосониён дастгоҳи давлатӣ ба даргоҳ (дарбори подшоҳӣ) ва девонҳо (идораҳои марказии ҳарбӣ-гражданӣ) тақсим мегардид. Дар шароити ҳаёти феодалӣ ба ин тақсимот он қадар ҳам риоя карда намешуд²: одамони бонуфузи дарбор аксар вақт ба корҳои муҳоли-ла мекарданд, ки вазифаи ин ва ё он девон ба шумор мерафт. Чи навъе ки Наршаҳӣ қайд мекунад, дар замони салтанати Насри II Сомонӣ (914-943) дар атрофи Регистони Бухоро даҳ бинои олии барои девонҳо сохта буданд.³ Девонҳо аз 10 идораи марказӣ иборат буда, аз рӯи вазифаҳои худ ба соҳаҳои зерин тақсим мешуданд:

Девони вазир асоситарин идораи марказӣ ҳисоб мешуд ва дар тамоми муассисаҳои маъмурӣ, сиёсӣ ва иқтисодии давлат⁴ назорат менамуд. Ба вай сардорони ҳамаи девонҳои дигар итоат мекарданд. Ба мансаби сардори ин девон, яъне ба вазифаи вазири ё хоҷибии бузург, одатан яке аз намояндагони се хонавода: Қайҳонӣ, Балғамӣ ва Утбӣ таъин мешуданд. Тамоми қувваҳои ҳарбии Сомониён дар ихтиёри хоҷибии бузург буд.

Девони муставфӣ ҳамаи корҳои молиявӣ, яъне харчу дахли мамлакатро пеш мебард.

Девони амид-ул-мулк ба ҳамаи қоғазҳои муҳими давлатӣ маъмур буда, инчунин муносибатҳои дипломатиро бо дигар давлатҳои идора мекард.

Девони соҳиб-уш-шурот гвардияи Сомониёнро дар ихтиёри худ нигоҳ медошт, ба озуқа, моҳона ва нигоҳбини лашкар назорат менамуд.

Девони соҳиб-ул-барид (сардори почта) ба расонидани мурсилоти давлатӣ маъмур буд. Аммо коркунони маҳаллии ин девон на фақат вази-

¹ Here, “. . . фақат ҳамон вақт мумкин мешавад” (. . . is possible only when’) makes the sentence “. . . фақат ҳамон вақт мумкин мешавад, ки дар ин мамлакат як ҳукумати марказият пайдо кардае ба вучуд ояд.” a possible conditional sentence. Hence, the main compound verb “ба вучуд омадан” is in present subjunctive form. See, discussion of Tajik verbs in John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar* (Leiden, Boston: Brill Academic Publishers: 2005).

² “. . . риоя карда намешуд” is in passive [Past participle + the appropriate form of *шудан*].

³ “. . . даҳ бинои олии барои девонҳо сохта буданд.” literally translates into “. . . they had built ten large buildings for *diwans*.” Nonetheless, an appropriate translation would be “. . . ten large buildings were/had been built for *diwans*”.

⁴ The letter “й” in иқтисодӣ changed to “и” in *иқтисодии давлат* because it is written only in a word final-position.

фаи хатбариро адо мекарданд, балки дар бораи ҳокимон ва маъмурини маҳаллии давлатӣ ва рафтори онҳо хабарҳои махфиро ҳам ба марказ расонида меистоданд⁵, яъне вазифаи маъмури “маҳкамаи сиёҳ”-ро низ ба ҷо меоварданд. Девони барид бо чунин хусусияти худ аз дигар девонҳо тафовут дошт, ки муассисаҳои маҳаллии вай ба ҳокимҳо иттиҳоди наҷамуда, бевосита ба идораи марказии худ нигоҳ мекарданд. Бояд қайд кард, ки почта дар он вақтҳо фақат ба эҳтиёҷоти давлат хидмат менамуд ва барои аҳоли дастрас набуд.

Девони муҳтасиб ба бозор, тарозу, молҳои фурӯшии барзгарон ва пешаварон назорат мекард. Вай метавонист фурӯши молҳои қалб ва номарғубро боздорад ва ба нархи гарон фурӯштани маҳсулотро манъ кунад. Ин девон тадриҷан ба ахлоқи мардум, масҷидравӣ ва истеъмоли машрубот низ назорат мекардагӣ шуд.⁶ Шаҳре набуд, ки муҳтасиби худро надошта бошад.

Девони мушриф қорҳои давлатӣ, хусусан харчу даخلي хазинаро назорат мекард. Ғайр аз ин девонҳо боз девони мулкҳои давлатӣ, девони қозӣ ва девони вақф мавҷуд буд.⁷

(Text taken from Б. Ғ. Ғафуров, *Тоҷикон* (Душанбе: Дониш, 2008), 335-37)

(Mausoleum of Ismail Samani, Bukhara, Uzbekistan)⁸

⁵ ‘расонида меистоданд’ means ‘used to send’. It could also be written мерасониданд. For more see John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar*, 226-27.

⁶ ‘назорат мекардагӣ шуд’ means ‘began to supervise’. The мекардагӣ functions as non-witnessed durative. For more see Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar*, 276.

⁷ For more information on Samanids in English, see Richard N. Frye “The Samanids” in Richard N. Frye (ed.) *The Cambridge History of Iran, Volume 4*. Cambridge University Press: 1975.

⁸ Mausoleum of Ismail Samani, Bukhara. Image source: Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AAUZ_Bukhara_Samanid-mausoleum.jpg

(Somoni Monument, Dushanbe, Tajikistan)⁹

VOCABULARY

Аз рӯи (prep.) – according to, on account of

Амид-ул-мулк (n.) – chief of the department of official documents [Lit. амид – chief, great man; мулк – country]

Асосгузор (n.) – founder

Барзгар (n.) – farmer

Вақф (n.) – endowment

гражданӣ (adj.) – civil (a Russian loanword for шаҳрвандӣ)

Дар ихтиёри (касе) – at (someone's) disposal

Даргоҳ (n.) – (royal) court

Дастгоҳ (n.) – apparatus

Девон (n.) – government department, chancery

Идора (n.) – office, institution

Идора кардан (v.) – to manage

Иқдомот(n.) – effort

Иқтисодӣ (adj.) – economic

Ихтиёр (n.) – will,

Қалб (adj.) – counterfeit, fraud

Қозӣ (n.) – judge

Мансаб (n.) – rank, position

Марказ (n.) – center

⁹ Somoni Monument, Dushanbe, Tajikistan. Image source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Somoni_Monument,_Dushanbe,_Tajikistan.JPG (Attribution: By Rjruiziii (Own work) [CC BY-SA 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>)], via Wikimedia Commons)

Маҳкамаи сиёҳ (n.) – “black room”	Соҳа (n.) – field, area, domain
Маъмурӣ (adj.) – administrative	Соҳиб-ул-барид (n.) – chief of the postal department, postmaster
Муассиса (n.) – institution, foundation	Соҳиб-уш-шурот (n.) – captain of the guard [Шурта (pl. шурот) – police]
Мудохила кардан (v.) – to interfere	Тақсимот (n.) – division
Мулк (n.) – property; country, state	Тарозу (n.) – scale
Муросилот (pl. of муросила) – correspondence	Таъин шудан (v.) – to be appointed
Муствафӣ (n.) – treasurer	Усул (n.) – method
Мутаносиб (adj.) – appropriate	Ҳазина (n.) – treasury
Муҳтасиб (n.) – police officer, chief of police	Хатбари – delivering mail
Мушриф (n.) – inspector	Хилофат (n.) – caliphate
Назорат (n.) – control	ҳарб (n.) – war, battle [adj. ҳарбӣ]
Номарғуб (adj.) – shoddy, of poor quality	ҳарбӣ-гражданӣ – military-civil
Пешавар (n.) – craftsman	Ҳочиб (n.) – chamberlain
Почта (n.) – mail, post office	Чи навъе ки (adv.) – as
Регистон – public square near citadel in Samarqand and Bukhara	Ҷорӣ намудан (v.) – to implement
Салтанат (v.) – reign	Шароит (n.) – condition, environment
Сиёсӣ (adj.) – political	Шаҳр (n.) – city
	Қозӣ (n.) – judge

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Иқдоми асосии асосгузори давлати Сомониён Исмоили Сомонӣ чӣ буд?

- a) забт кардани кишварҳои ҳамсоя
- b) марказонидани идораи давлати худ
- c) таъмин намудани мардум бо ҷои кор

2. Дар замони Сомониён чанд идораи марказӣ буд?

- a) панҷ
- b) шаш
- c) даҳ

3. Кӣ ба тамоми қувваҳои ҳарбии давлат назорат мекард?
 а) девони соҳиб-уш-шурот
 б) подшоҳ
 с) ҳочиби бузург
4. Девони соҳиб-ул-барид чӣ вазифаро иҷро мекард?
 а) сардори лашкар
 б) сардори почта
 с) ҳокими шаҳр
5. Масъулияти назорати харҷу дахли хазинаро кудом девон дошт?
 а) девони мушриф
 б) девони мулкҳои давлатӣ
 с) девони қозӣ

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Мутаносиб	☐ мақом
2. Шароит	☐ мувоффиқ
3. Мансаб	☐ мали намудан
4. Хазина	☐ вазъият
5. Ҷорӣ намудан	☐ ганчина

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [D] for the true statements and [N] for the false.)

- Дар асри X зарурати марказонидани давлат вучуд нашофт. [Д/Н]
- Ҳамаи қорҳои молиявии мамлакат ба ӯҳдаи Девони муставфӣ вогузор шуда буд. [Д/Н]
- Дар давлати Сомониён сохторҳои идоракунии давлат пароканда буданд. [Д/Н]
- Вазифаи Девони мушриф як қатор қорҳои давлатӣ, бахусус харҷу дахли хазинаро назорат мекард. [Д/Н]
- Девони соҳиб-уш-шурот ба бозор, тарозу, молҳои фурӯшии барзгарон ва пешаварон назорат мекард. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Девони амид-ул-мулк яке аз вазифаҳояш ин буд, ки _____ дипломатиро бо дигар мамлакатҳо идора мекард. (робитаҳо/ватандӯстӣ)
2. Дар аҳди Сосониён дастгоҳи давлатӣ ба даргоҳ ва девонҳо тақсим _____ (ичро мекарданд/мешуданд).
3. Гвардияи Сомониён дар зери итоати Девони соҳиб-уш-шурот _____ . (будан/чанг кардан)
4. Мансабдорони шинохтаи дарбор одатан ба вазифаҳое _____ , ки вазифаи ин ва ё он девон ба шумор мерафт. (даст задан/хунукназарӣ кардан)
5. Девони муҳтасиб ба ахлоқи мардум, масҷидравӣ ва истеъмоли _____ низ назорат мекардагӣ шуд. (нӯшокиҳои масткунанда/ хӯрокҳои хориҷӣ)

CHAPTER 2: STATUES OF BUDDHA

мучассамаҳои буддой

Баъзе асарҳои санъати Ҳайкалтарошӣ дар осорҳои гуногун дучор мешаванд. Дар Ачинатеппа як силсила мучассамаҳои буддой ба даст омад. Тамоми Ҳайкалҳои буддой аз лой буда, аз дарун қафаси чӯбин¹ надоранд. Қисмҳои калони Ҳайкал аз лой сохта шуда, чузъиёти он бо қолаб тайёр карда мешуд. Сари Ҳайкалҳои андозаашон хурд ва миёна бо қолаб сохта, аз нӯги по то фарқи сари Ҳайкалҳо ранг дода мешуд. Сарулибоси Буддуро сурх, дасту пояшро сафед, ва мӯяшро кабуд ё сиёҳ мекарданд.

Калонтарин Ҳайкали ин маҷмӯа Ҳайкали Буддо дар ҳолати нирвана аст. Ин ҳақиқатан як мучассамаи бениҳоят бузург мебошад, вале он рост наистода, балки дар суфай тағи девор дароз кашидааст. Ҳайкал ба паҳлуи рост хобидааст, дасти чапашро дароз карда, ба паҳлу гузоштааст. Дасти росташ қат буда, дар тағи сараш мебошад ва дасту сар дар болои болиштаки панҷқисма қарор гирифтааст. Ба андозаи Ҳайкал ҳамин далолат мекунад, ки дарозии кафи пой он 1,7—1,9 м мебошад. Худи Ҳайкал аслан 12 м будааст. Рӯи бадани Буддуро қатҳои либоси сурх пӯшидааст, фақат панҷаи даст ва пой луч мондааст. Дар пой Буддо кафши сабуке будааст, ки онро бо тасма ба пойҳо мебастанд. Фақат баъзе қисмҳои сар боқӣ мондааст. Мӯйсари Буддо қолиби диққат аст—ҳар як тори онро мавҷвор шона зада хеле шинам хобонда мондаанд. Агар дар санъати буддой Ҳайкали Буддо тасвир шавад, он одатан дар ҳолати нирвана – якпаҳлу гузошта мешуд ва дар ин сурат Ҳайкалтарошони буддой, ҳатто ҳаракат намекарданд, ки хусусияти аъзои бадани каси хобидаро аниқ таҷассум намоянд. Тасаввур кардан душвор нест, ки ин Ҳайкал 13 аср пеш чи таъсири азиме дошт ва буддоиёни мӯътақидро то чи андоза моту мабхут мекард. Аз дигар Ҳайкалҳои Буддо Ҳайкалҳоеро ном бурдан даркор, ки дар тоқчаҳо истодаанд. Онҳо нисбат ба Буддои хуфта хеле хурд, вале аз кади одам 1,5 баробар калонтар мебошанд.²

(Text taken from Б. Ғ. Фафуров, *Тоҷикон* (Душанбе: Дониш, 2008) 242)

¹ The prefix -ин is added to a noun to make adjective. Here чӯбин (wooden) is derived from the word чӯб.

² For modern Tajik art and architecture see, Larisa Dodkhudoeva, Rustam Mukimov, and Katherine Hughes, “Tajik Art: A Century of New Traditions” in *The Shaping of Persian Art Collections and Interpretations of the Art of Islamic Iran and Central Asia*, ed. Yuka Kadoi and Iván Szántó (Newcastle upon Tyne, England: Cambridge Scholars Publishing, 2013).

VOCABULARY

Андоза (n.) – size, measurement, degree

Асар (n.) |асарҳо, осор| – work of art, monument, composition (of writers)

Боки мондан (v.) – to remain, to be left

Болиштак (n.) – cushion, pillow

Буддои хуфта – sleeping/reclining Buddha

Дучор шудан (v.) – to come across, to be met with

Кабуд (adj.) – blue; green (as in чойи кабуд ‘green tea’)

кандакорӣ (n.) – engraving, carving

Қат (n.) – curve, crease, fold

Қисм (n.) – part

Қолаб/қолиб (n.) – mold, cast

Либос (n.) – cloth

Лой (n.) – clay

Луч (adj.) – bare, naked

Мавҷвор (adj.) – wavy, wave – like

Мачмӯа (n.) – collection, series

Мӯйсар (n.) – hair (of head)

Нирвана (n.) – nirvana

Паҳлу (n.) – side

Рост истодан (v.) – to stand straight

Сабук (adj.) – light

санъат (n.) – art

Сиёҳ (adj.) – black

Силсила (n.) – series

Суфа (n.) – platform	хайкалҳои буддой – statues of Buddha
Тасаввур кардан (v.) – to imagine	Ҳаракат кардан (v.) – to aspire
Тасма (n.) – strap, belt	Чӯб (n.) – wood
Тоқча (n.) – niche	Шинам – well-fitting [либаси шинам 'well-fitting dress]
Ҳайкал (n.) – statue	
Ҳайкалтарошӣ (n.) – art of sculpture, sculpting	

EXERCISE

Маҷқи 1: Ҷавоби дурустро интиҳоб намоед. (Choose the correct answer.)

- Дар Ачинатеппа чӣ намуди санъат дарёфт шуд?
 - хайкалҳои буддой
 - санъати тасвирӣ
 - кандакорӣ
- Ҳайкали Буддо дар кадом ҳолат пайдо карда шуд?
 - дар ҳолати рост истода
 - дар ҳолати хобида
 - дар ҳолати нишаста
- Ҳайкалҳо одатан аз кадом намуди масолеҳҳо сохта мешуданд?
 - лой
 - чӯб
 - санг
- Дарозии ҳайкали мазкури Буддо чӣ қадар аст?
 - аз қади одам якуним метр дарозтар
 - сездах метр
 - дувоздах метр
- Ин асарҳои ҳайкалтарошӣ ба кадом аср мансубанд?
 - сездахум
 - дувоздахум
 - хафтум

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Қисм	☐ бараҳна
2. Дучор шудан	☐ мучасама
3. Луч	☐ пора
4. Тасаввур кардан	☐ рӯ ба рӯ шудан
5. Ҳайкал	☐ хаёл кардан

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Ҳайкалҳои буддой аз лой сохта шуда, аз дарун бо қафаси ҷубин мустаҳкам карда мешуданд. [Д/Н]
2. Аз ҳама бузургтарин ҳайкали Буддо дар Осиёи Миёна дар Ачинатеппаи Тоҷикистон дарёфт шудааст. [Д/Н]
3. Буддой хуфта ва дигар ҳайкалҳои Буддо дар ҳолати нирвана омода шудаанд. [Д/Н]
4. Ҳайкалтарошон кӯшиш мекарданд, ки дар пойҳои Буддо кафшҳои қашангу вазнин таҷассум намоянд. [Д/Н]
5. Кандакорон танҳо сари Буддиро урён таҷассум мекарданд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Дар Ачинатеппа Буддой хуфтаи дувоздаҳметра _____ .
(аз байн бурдан /дарёфт шудан).
2. Намуди зоҳирии Буддиро рангу бор дода мӯйи сарашро _____ тасвир менамуданд. (сиёҳ ё кабуд/ кандакорӣ)
3. Дар он замон _____ намуди ҳайкалҳои Буддо низ вучуд дошт, ки на он қадар калон буда дар тоқчаҳо меистодаанд. (одатан/дигар)

4. Дар санъати буддой ҳайкалҳои Буддо одатан дар ҳолати як паҳлу ____ (дӯст доштан/нишон додан).
5. Колонтарин қисматҳои мучассама аз лой _____, чузъиёти он бо қолаб тайёр карда мешуд. (иборат будан/тақсим шудан)

CHAPTER 3: ABŪ ABDULLĀH RŪDAKĪ

Абӯабдулло Рӯдакӣ (858-941)

Таърихи ҳазорусадсолаи адабиёти навини тоҷик, ки давоми бевоситаи адабиёти қадими он аст, бо номи асосгузори он устод Рӯдакӣ вобаста мебошад. Рӯдакиро муосиронаш ва суханварони баъдина бо унвонҳои ифтихории қофиласолори назми форс, сохибқирони шоирӣ, устоди шоирон, султони шоирон ва одамушшуаро ёд мекунанд. Дар давоми ёздаҳ асри мавҷудияти адабиёти тоҷику форс анъанаҳои Рӯдакӣ ҳамеша зиндаву ҷовидон буданд. Имрӯз ҳам шӯҳрат, манзалат ва эҳтироми устод Рӯдакӣ оламгир аст.

Соли 858 дар яке аз деҳаҳои зебоманзари водии Зарафшон, Рӯдак, модари хушбахте писаре зод, ки номи ӯро Ҷаъфар ниҳоданд. Бо мурури замон ва гузашти айём ин кӯдак ба дараҷаи бузургтарин мардони номвари ҷаҳонӣ шинохта шуд. Номи пурраи Рӯдакӣ ва падару бобоёни ӯ чунин аст: Абӯабдулло Ҷаъфар ибни Муҳаммад ибни Ҳаким ибни Абдурахмон ибни Одам.¹ Ҷаъфар номи аслии ӯст, ки падару модар ба вай ин номро гузоштаанд. Абӯабдулло номи эҳтиромии ӯст. Ин гуна ном барои одамони баобрӯ, хусусан олимону шоирон баъди ба камол расидан ва шӯҳрат ёфтани онҳо гузошта мешуд.² Муҳаммад номи падари Ҷаъфар буд, Ҳаким ва Абдурахмону Одам бобокалонҳои Ҷаъфар буданд. Рӯдакӣ таҳаллуси ҷоирии устод аст, ки аз номи деҳаи зебои дурдасти худ Рӯдак гирифтааст.³

(Text taken from Аълоҳон Афсаҳзод, *Адабиёти Тоҷик* (Grade 8 History Textbook, Tajikistan) Pleiades Publishing Inc. 2001)

¹ One of the traditional practices in Muslim societies, now mostly confined to the Arab world, is to call a person ‘the father of so-and-so’ or ‘mother of so-and-so’ by using the words *Abu* (father of) or *Umm* (mother of) respectively. Such names are called *kunya*. For example, Abu Hanifa means ‘father of Hanifa’ and Umm Kulthum ‘mother of Kulsum’. A person can also be called by his/her *nasab* (pedigree, genealogy) as *ibn* X ‘son of so-and-so’ or *bint* X ‘daughter of so-and-so’. Arabic words *ibn* and *bint* means ‘son’ and ‘daughter’ respectively. The full name may comprise the *kunya*, the name given by parents at birth, and *nasab*. So, in Rudaki’s full name as given in the text, Абӯабдулло is his *kunya*, Ҷаъфар his original name at birth, and ибни Муҳаммад ибни Ҳаким ибни Абдурахмон ибни Одам *nasab* (consisting of four generations). For a scholarly discussion of naming practices in Muslim societies, see Annemarie Schimmel, *Islamic Names* (Edinburgh : Edinburgh University Press, 1995) and for a brief discussion see <https://cmes.uchicago.edu/sites/cmes.uchicago.edu/files/uploads/Traditional%20Muslim%20Names.pdf>

² Passive: past participle of the main verb + the appropriate tense of *шудан* ‘to be/become’.

³ For more information on Rudaki in English, see <https://www.britannica.com/biography/Rudaki> ; for Classical Persian literature see <http://www.iranicaonline.org/articles/iran-viii2-classical-persian-literature>.

Намунае аз осори Рӯдакӣ:

Бӯи Қӯи Мулиён

Бӯи Қӯи Мулиён ояд ҳаме,⁴
Ёди ёри меҳрубон ояд ҳаме.
Реги Омуву дурушти роҳи ӯ,
Зери поям парниён ояд ҳаме.
Оби Қайхун бо ҳама паҳноварӣ,
Хинги моро то миён ояд ҳаме.
Эй Бухоро, шод бошу дер зӣ,
Мир наздат шодмон ояд ҳаме.
Мир моҳ асту Бухоро осмон,
Моҳ сӯи осмон ояд ҳаме.
Мир сарв асту Бухоро бӯстон,
Сарв сӯи бӯстон ояд ҳаме.

Rudaki Tomb in Panjkent, Tajikistan⁵

⁴ In Classical Persian, it was common to use *хаме* in place of *ме-* for the habitual/continuous tense. So, *хаме ояд* is the same as *меояд* ‘comes/is coming’.

⁵ Rudaki Tomb in Panjkent. Image source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3ARudaki_Tomb_in_Panjkent-after_restored.jpg (Attribution: By MyName (Jamal Nazareth (talk)) (Own work) [CC BY 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>)], via Wikimedia Commons)

VOCABULARY

Абу (n.) – father of	Одамушшуаро – Adam of poets
Анъана (n.) – tradition	Оламгир (adj.) – universal, spread throughout the world
Асосгузор (n.) – founder	Омӯ (n.) – the river Oxus
Бевосита (adj.) – direct	Парниён (n.) – silk
Вобаста будан (v.) – to depend on, to be connected with	пурра (adj.) – complete
Водӣ (n.) – valley	Рег (n.) – sand, gravel,
Гузашти айём – with the passage of days	Сарв (n.) – cypress-tree
Давом – continuation, endurance, persistence	Солор (n.) – leader
Дурушт (adj.) – Rough, coarse	Соҳибқирон (adj.) – fortunate, lucky, invincible hero (a title usually given to mighty sultans and kings)
Ибни – son of	Тахаллус (n.) – a pen name, a nom de plume
Ифтихорӣ – honorary	Унвон (n.) – title
Қофила (n.) – caravan	Хинг (n.) – a gray horse
Қофиласолор (n.) – leader (literal: leader of a caravan)	Чайхун (n.) – the river Oxus (or river Vactrus)
Мӯлиён (n.) – name of a river in Bokhara	Човидон (adj.) – everlasting, perpetual
мурури замон – with the passage of time	

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Рӯдакӣ асосгузори адабиёти тоҷику форс кай таваллуд шудааст?
 - a) соли ҳафсаду панҷоҳу ҳафт
 - b) соли панҷсаду панҷоҳу шаш
 - c) соли ҳашсаду панҷоҳу ҳашт
2. Номи аслии шоир чист?
 - a) Ҷаъфар
 - b) Абдурахмон
 - c) Рӯдакӣ

3. Рӯдакӣ- тахаллуси шоир аз кучо пайдо шудааст?
 а) номи устои шоираст
 б) номи мадрасаи шоираст
 с) номи деҳаи шоираст
4. Устод Абӯабдулло Рӯдакӣ дар кадом яке аз водихои зебоманзари Тоҷикистон ба дунё омадааст?
 а) дар водии Ҳисор
 б) дар водии Зарафшон
 с) дар водии Рашт
5. Падари Абӯабдулло Рӯдакӣ чӣ ном дошт?
 а) Муҳаммад
 б) Одам
 с) Ҳаким

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Солор	☐ комил
2. Парниён	☐ тифл
3. Бевосита	☐ роҳбар
4. Кӯдак	☐ мустақим
5. Пурра	☐ абрешим

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Абӯабдулло Рӯдакиро муосиронаш султони шоирон ва одамушшуаро мегуфтанд. [Д/Н]
2. Ҳамаги давоми чор асри мавҷудияти адабиёти форсу тоҷик эҷодиёти Рӯдакӣ ҳамеша зиндаву ҷовидон монд. [Д/Н]
3. Бо гузашти замон имрӯз Ҷаъфарро яке аз бузургтарин мардони номвари ҷаҳонӣ мешиносанд. [Д/Н]
4. Мардуми Бухоро боял шод бошанд чун амир ба онҳо меравад. [Д/Н]

5. Абӯабдулло номи аслии ин шоири бузургаст, ки волидайнаш ба ӯ номгузори карда буданд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳои мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Дар водии Зарафшон, соли 858 оилаи хушбахте писаре ба дунё овард, ки ӯро имрӯз асосгузор ва падари _____ тоҷикӣ меноманд. (таърихи/шеърӣ)
2. Устод Абӯабдулло Рӯдакиро мардуми тоҷику форс ҳамчун устои _____ ёд мекунанд. (шоирон/варзишгарон)
3. Адабиёти тоҷику форс дар давоми асрҳои зиёди мавҷудияташ _____ Рӯдакиро зиндаву ҷовидон нигоҳ дошт. (асп/ашъори)
4. Номи эҳтиромии шоир Абӯабдулло баъди ба камол расиданаш _____ шуд. (гузошта/ном)
5. Моҳ ба самти осмон _____ . (омадан/ларзидан)

CHAPTER 4: RUSSIAN OCCUPATION OF CENTRAL ASIA

Забти Осиёи Миёна аз тарафи Русия

Осиёи Миёна дар арафаи забти Русия иборат аз 3 хонигарӣ (Бухоро, Хоразм ва Қўқанд) иборат буд. Вале, дар водии Зарафшон, ноҳияҳои марказии Тоҷикистони имрӯза ва Помир мулкҳои мустақил ва ниммустақил ҳам вучуд доштанд. Ғуломдорӣ ва ғуломфурӯшӣ дар ин хонигариҳо то ба забти Русия ва баъд аз он то солҳои 1885–87 вучуд доштанд. Баъд аз бекор кардани ҳуқуқи крепостной соли 1861 дар Русия рушди сармоядорӣ бо суръати тез пеш меравад ва бояд корхонаҳои саноатии он бо ашъёи хом таъмин мешуданд.¹

Бинобар ин Осиёи Миёна ҳамчун кишвари аз сарватҳои зеризаминӣ бой кайҳо боз диққати мамлакатҳои капиталистиро ба худ ҷалб намуда буд. Дар навбати аввал барои ба мустамликаӣ худ табдил додани Осиёи Миёна подшоҳҳои Русия ва Англия мубориза мебуданд.² Султони Туркия ва шоҳи Эрон ҳам тайёр буданд, ки ягон порча замини Осиёи Миёнаро ишғол наоянд. Ин давлатҳо аз солҳои 20–уми асри XIX сар карда ба қорҳои дохилии хонигариҳои Осиёи Миёна ғайбона дахлат мекарданд. Онҳо ба ин ҷо ҷосусони худро фиристода, ба манфиати Англия бар зидди Русия амалиёт мегузарониданд.

Туркҳо сиёсати пантуркӣ ва эронӣ сиёсати панисломиро дар Осиёи Миёна пурзӯр карданд. Дар солҳои 50–60–уми асри XIX англисҳо дар Ҳиндустон мавқеи³ худро бисёр мустақкам карда⁴, нақшаи забт кардани Осиёи Миёна ва Афғонистонро кашиданд. Аз миёнаи асри XIX сар карда ба бозорҳои Осиёи Миёна молҳои англисӣ дохил шуда, молҳои Русияро танг карда бароварданд. Ҳамин тариқ, таҳдиди дар зери асорати Англия афтодани Осиёи Миёна ва хавфи кам шудани доду гирифтӣ ин кишварро ба Русия ба миён омад. Ин вазъият маҷбур сохт, ки Русия нақшаи забт кардани Осиёи Миёнаро зудтар ба иҷро расонад.

Солҳои 1862–1863 қўшунҳои рус амалиёти ҷосусӣ гузаронида, якчанд истеҳкомҳоро забт намуданд ва сентябри соли 1864 дар ду фронт аз тарафи Оренбург ва Авули Ато бо сардории генерал Черняев ба ҳучуми қатъӣ гузашта, Чимкентро ишғол намуданд ва ба тарафи Тошканд равона шуданд. Пас аз ду ҳучуми қатъӣ 17 майи соли 1865 Тошканд ба дасти русҳо гузашт. Баъди забти Тошканд қўшуни рус ҳучумро давом дода, 25 майи соли 1866 Ҳучанд ва 2 октябри ҳамон сол Ўротеппаро ишғол кард. Русҳо дар ин ҷо як дастаи худро гузошта, дар зери фармондеҳии

¹ The grammatical construction бояд + past imperfect denotes obligation in the past. For example, бояд мехарид ‘he had to buy/he should have bought’.

² ‘мубориза мебуданд’ (contested/used to contest) is in habitual past tense.

³ The word Мавқеъ loses its glottal stop ь before и in *ezafeh* construction.

⁴ ‘мавқеи худро бисёр мустақкам карда’ means ‘having strengthened (their) position’.

Романовский ба Ҷиззах ҳамла карданд. Ҷиззах 18 октябри соли 1866 таслим шуд ва амири Бухоро Музаффар аз он чо гурехт. Соли 1868 байни ҳукумати Русия ва хонигарии Қўқанд сулҳнома баста шуд, ки мувофиқи он хонигарии Қўқанд худро тобеи Русия подшоҳӣ медонист.⁵

(Text taken from Исмоилова Б.И., *Таърихи Халқи Тоҷик*, Хучанд: Ношир, 2005, 61–64)

(Russian War of Occupation: They Attack Unaware)⁶

VOCABULARY

Амалиёт (n.) – activities , operation	Даҳолат кардан (v.) – to intervene
Арафа (n.) – eve, period before an event; ninth day of the Arabic month <i>zul hijja</i>	доду гирифт (also written as додугирифт) (n.) – trade, trading relations, barter
Асорат (n.) – captivity	Забт кардан (n.) – conquer
Ашён хом – raw materials	Забти Осиёи Миёна (n.) – Occupy of Central Asia
Баровардан (v.) – to take out	Истеҳком – fortification, defensive work
Ғулмдорӣ (n.) – system of slave owning	Ишғол кардан (v.) – to occupy
Ғулмфурӯшӣ – selling of slaves, slave trade	Кайҳо (adv.) – long ago, since long
Дар арафаи – on the eve of	Кайҳо боз – very long ago, already long ago

⁵ For more on this topic, read Peter Hopkirk, *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia* (New York: Kodansha, 1994)

⁶ “They Attack Unaware” Image source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wassilij_Wassiljewitsch_Wereschtschagin_002.jpg (Attribution: Vasily Vereshchagin [Public domain or Public domain], via Wikimedia Commons)

Корхонаҳои саноатӣ – industrial enterprises, factories
Крепостной (n.) – serf
Қўшун (n.) – army, troops
Мавқеъ (n.) – position; place, location
Манфиат (n.) – interest, profit, gain
Мубориза бурдан (v.) – to fight, to struggle
Мустақил (adj.) – independent
Мустамлика (n.) – colony, settlement
Пурзӯр кардан (v.) – to strengthen
Сарватҳои зерзаминӣ – mineral resources

Сардор (n.) – leader
Сармоядорӣ (n.) – capitalism
Сиёсат (n.) – policy, politics
Сулҳ бастан – to sign a peace treaty
Фармондеҳ (n.) – commander
Фаъолона (adv.) – actively
Фронт – front
Хонигарӣ (n.) – Khanate
Ҳучуми қатъӣ – serious attack
Ҷосусӣ (n.) – espionage
Шӯриш (v.) – revolt

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Дар Осиёи Миёна чӣ диққати давлатҳои капиталистиро ба худ ҷалб намуда буд?
 - a) ғуломон
 - b) корхонаҳои саноати
 - c) сарватҳои зерзаминӣ
2. Кадом давлатҳо Осиёи Миёнаро барои ба мустамликаи худ даровардан мубориза мебуданд?
 - a) Олмон ва ИМА
 - b) Ҳиндустон ва Афғонистон
 - c) Англия ва Руссия
3. Осиёи Миёна дар арафаи забти Руссия аз чанд хонигарӣ иборат буд?
 - a) 5
 - b) 3
 - c) 8
4. Кадом сол қўшунҳои Руссия забт намудани Осиёи Миёнаро сар карданд?
 - a) 1862
 - b) 1864
 - c) 1866

5. Қўшунҳои рус баъд аз забти Тошканд, пойтахти имрӯзаи Ўзбекистон кадом минтақаи Тоҷикистонро ба зери тобеи худ дароварданд?

- а) Помир
- б) Хучанд
- с) Хатлон

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Забт	☐ роҳбар
2. Мустақил	☐ фоида
3. Сардор	☐ чойгоҳ
4. Манфиат	☐ озод
5. Мавқеъ	☐ ишғол

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

- 1. Аз сабаби бой будани аз сарватҳои зеризаминӣ, хонигарҳои Осиёи Миёна давлатҳои пуркувати ин минтақаро шикаст доданд. [Д/Н]
- 2. Султони Туркия ва шоҳи Эрон ба қорҳои дохилии хонигарҳои Осиёи Миёна аҳамият надода, даҳолат ҳам намекарданд. [Д/Н]
- 3. Дар солҳои 50-60-ум Ҳиндуҳо мавқеи худро мустақам намуда, нақшаи забт қардани Осиёи Миёнаро қашиданд. [Д/Н]
- 4. Дар баҳори соли 1865, русҳо ҳамагӣ бо ду ҳамлаи шадид Тошкандро дар зери асорати худ дароварданд. [Д/Н]
- 5. Мутаасифона дар соли 1868 аз сабаби бад будани вазъияти Русия, ҳукумати Русия бо хонигарии Қўқанд аҳдномаи сулҳро баста натавонист. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳои мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Пеш ва баъд аз забт намудани Осиёи Миёна _____ тарафи Русия, хариду фуруши одамон ҳамчун ғулом то соли 1887 давом кард. (дар\аз)
2. Роҳбарони Эрону Туркия мехостанд, ки қисмати аз _____ Осиёи Миёна бархурдор бошанд. (тиҷорати\замини)
3. Пеш аз ба зери итлоати худ даровардани Осиёи Миёна роҳбарони Англия ва Русия _____. (мубориза бурдан/\парвоз кардан).
4. Қўшунҳои рус баъд аз забт намудани Тошканд ҳуҷумашонро ба охир нарасонида Хучанд ва Ўротеппаро низ _____. (озод намудан\ишғол намудан)
5. Байни роҳбарияти Русия ва хонигарии Қўқанд дар соли 1868 сулҳнома _____. (баста шудан\бурда шудан)

CHAPTER 5: MIRZO TURSUNZODA

Мирзо Турсунзода (1911-1977)

Мирзо Турсунзода дар гузари Чармгарони деҳаи Қаратоғ ба дунё омадааст. Моҳи майи соли 1911 дар хонадони Турсунмуроди хунармарду фарҳангдӯст писар ба дунё омад. Падар тифли навздро Мирзо ном ниҳод ва ба тарбияи фарзанд машғул шуд.

Соли 1920 минтақаи Ҳисорро бемории вабо фаро гирифт. Ин офат модари Мирзо – Холбибиро низ ба коми марг кашид. Мирзо ҳамагӣ нӯҳ сол дошт, ки аз меҳрубониву навозиши модар маҳрум монд:

Тифл мондам аз ту, модар, рӯйи ту дар ёд нест,
Қомати ту, чашми ту, абрӯйи ту дар ёд нест.
Дар суроғат мезанам худро ба ҳар як кӯю дар¹,
Чунки то имрӯз, модар, кӯйи ту дар ёд нест...

Тарбияи баъдии Мирзо пурра ба зиммаи падар вогузор мешавад. Шоири оянда чанд муддат дар мадрасаи назди деҳаи худ ба таҳсили ибтидоӣ мепардозад. Баъди таъсиси Ҷумҳурии мухтори Тоҷикистон (1924) дар мамлакат мактабҳои усули нав мавқеъ пайдо мекунад. Чунин мактаб дар Қаратоғ соли 1925 ба фаъолият пардохт ва Мирзо яке аз аввалин толибилмони ин мактаб буд. Мирзо соли 1926 ба Душанбе омада, дар сафи толибилмони интернат қарор мегирад. Маъмурияти интернат Мирзоро соли 1927 ҳамроҳи як гурӯҳ ҷавонони лаёқатманд ба Дорулмуаллимани Тошканд мефиристад.

Чор соли таҳсил дар Дорулмуаллимани Тошканд ва воҳӯрӣ бо устод Айни барин шахсиятҳои фарҳангӣ дар тақмили ҷаҳонбинӣ ва маърифатшиносии Мирзо мусоидати комил намуд. Соли 1930 Мирзо Турсунзода дар асоси роҳхати Кумитаи марказии комсомол ба Душанбе бармегардад ва дар рӯзномаи “Ҷавонони Тоҷикистон” аввал ба сифати ходими адабӣ ва баъдан чун котиби масъул фаъолият мекунад.

Соли 1933 Мирзо Турсунзода аз падар маҳрум гардид. Солҳои пурдахшати сиюм адиб² аз рӯйи зарурат як муддат Душанберо тарк карда, дар Хучанд истиқомат мекунад. М.Турсунзода солҳои 1934-35 дар

¹ When *ю* is attached to a word ending in vowel sound *й*, the letter *й* is dropped. So, кӯй + ю is written as кӯю.

² The word *адиб* in this sentence refers to Tursunzoda.

Театри мусикию мазҳакаи шаҳри Хучанд вазифаи мудирӣ қисми адабиёро ба ӯҳда доштааст. Соли 1934 ҳангоми ба сахна гузоштани песаи ”Маликаи Турандот” ба хунарпешаи театри мазкур Сабоҳат Низомиддинова муносибати дӯстӣ пайдо карда, бо ӯ издивоҷ мекунад.

М.Турсунзода соли 1936 ба Душанбе омад ва то соли 1946 дар вазифаҳои гуногуни адабиёву рӯзноманигорӣ фаъолият кардааст. Соли 1946 раиси Иттифоқи нависандагони Тоҷикистонро ба ӯҳда гирифт ва то охири умр ин вазифаро пеш бурд. Аз соли 1946 сар карда М.Турсунзода ҳамеша намояндаи халқ дар парлумони шӯравӣ буд ва шоир³ дар паҳлуи корҳои эҷодӣ ба тамоми ҳастӣ фаъолияти ҷамъиятии хешро ҳам идома меод.

(Text taken from Худойназар Асозода and Аламхон Кӯчаров, *Адабиёти Тоҷик* (Grade 11 literature textbook), 2007. 161-163)

Намунае аз осори Турсунзода:

“ВАТАН”

Баҳор омад, зи умрам боз як соли дигар бигзашт,
Тамоми зиндагӣ оҳиста аз пеши назар бигзашт.
Ба мисли гӯшту нохун ман ҳамеша бо Ватан будам,
Агарчи нисфи умри беҳтаринам дар сафар бигзашт.
Ватан, дар ҳар кучо омад ба сар фораҷ ҳавоӣ ту,
Ман аз он сӯи уқёнус бишнидам садоӣ ту,
Агарчи дар миён тӯфонӣ мавҷи баҳрҳо буданд,
Вале омад ба гӯши ман садоӣ рӯдҳои ту.
Ба вақти бозгаштан чун расидам бар ҳудудат ман,
Зи сар то по шумам мафтуну шайдоӣ намудат ман.
Нишастам дар замини ту, паридам дар ҳавоӣ ту,
Ба овози дурудат ман, ба оҳанги сурудат ман.
Агарчи борҳо афтадам аз ёру диёрам дур,
Ба сайёҳӣ маро карданд гарчи дӯстон машхур,
Вале ман дар ҳама ҷо, дар ҳама кунҷу канори даҳр
Ҳамеша бо Ватан будам, ҳамеша бо Ватан масрур.

³ The word *шоир* in this sentence refers to Tursunzoda.

VOCABULARY

- Ба коми марг кашидан (v.) – to die, to expire
- Баҳр (n.) – sea
- Вабо (n.) – cholera
- Вогузор шудан (v.) – to pass, to transmit
- Гузар (n.) – quarter, ward, neighborhood
- Гузари Чармгарон – tanners' quarter
- Дар (n.) – door
- Дорулмуаллимани (n.) – teacher training institute
- Дуруд (n.) – greeting
- Интернат (n.) – boarding school
- Иттифоқи нависандагон (n.) – Union of Writers
- Корҳои эҷодӣ – creative works
- Кӯй (n.) – street, quarter
- Лаёқатманд (adj.) – gifted
- Мавқеъ (n.) – position; place, location
- Мавҷ (n.) – wave
- Мадраса (n.) – madrasah, religious school
- Мазҳақа (n.) – joke; comedy
- Масрур (adj.) – joyful, delighted
- Мафтун (adj.) – fascinated, charmed, enchanted
- Маҳрум мондан – lose, be deprived (of)
- Маъмурияти (n.) – administration
- Маърифатшиносӣ (n.) – Epistemology
- Меҳрубон (adj.) – kind
- Минтақа (n.) – area, region
- Мусоидат кардан (v.) – to promote, taking initiative
- Навзод (adj.) – newborn
- Навозиш (n.) – pampering, coddling, caress, kindness
- Намуд (n.) – appearance, view
- Песа (n., Russian loanword) – play
- Такмил додан (v.) – to improve
- Тарбия (n.) – upbringing, education, training
- Театри мусиқию мазҳақа – theater for musical comedy
- Толибилм (n.) – pupil
- Толибилм (n.) – student
- Тӯфон (n.) – storm
- Уқёнус (n.) – ocean
- Фаъолият бурдан (v.) – to work
- Форам (adj.) – pleasant, pleasing, genial
- Худуд (n.) – boundary, limit, border
- Хунарманд (n.) – artist
- Чармгар (n.) – tanner, a person whose work is tanning hides
- Қаҳонбинӣ (n.) – world view, outlook
- Шайдо (adj.) – fascinated, charmed, infatuated
- Шоир (n.) – poet

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интиҳоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Шоири машҳури Тоҷикистон Мирзо Турсунзода дар кадом сол таваллуд шудааст?
 - a) 1911
 - b) 1920
 - c) 1977

2. Дар сини 9 солаги Мирзо Турсунзода дар тарбияи кӣ монд?
 - a) модар
 - b) падар
 - c) мактаб

3. Дар соли 1927 Мирзо Турсунзода таҳсили худро дар кучо давом дод?
 - a) дар мадрасаи Бухоро
 - b) дар интернат
 - c) дар Дорулмуаллимини Тошканд

4. Ба фикри шумо шоир дар солҳои охири ҳаёташ кадом вазифаро пеш мебурд?
 - a) устоди калони Донишгоҳи Миллӣ
 - b) раиси Иттифоқи Нависандагони Тоҷикистон
 - c) роҳбари ширкатҳои тиҷоратӣ

5. Ба фикри шумо шоир бо кадом сабаб соли 1933 Душанберо тарк карда дар Хучанд истиқомат намуд?
 - a) аз сабаби вазифаи давлати доштан
 - b) аз сабаби бо Сабоҳат Низомиддиновна издивоҷ кардан
 - c) аз рӯи зарурат

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Толибилм	☐ Дилписанд
2. Маъмурият	☐ хонанда
3. Форам	☐ шоиста
4. Худуд	☐ мудирият
5. Лаёқатманд	☐ атроф

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Шоири муосири тоҷик Мирзо Турсунзода дар шаҳри Душанбе ба дунё омадааст. [Д/Н]
2. Мирзо Турсунзода дар синни шонздаҳ содагӣ аз модар ҷудо шуд. [Д/Н]
3. Устод Айни дар такмили ҷаҳонбинӣ ва маърифатшиносии Мирзо таъсири бузург расонидааст. [Д/Н]
4. То соли 1924 дар Қаратоғ мактабҳо ба усули нави таълим ғаъолият мекарданд ва пеш аз М. Турсунзода хонандагони зиёде ин гуна мактабхоро хатм намуда буданд. [Д/Н]
5. М.Турсунзода аз соли 1946 то охири ҳаёташ ҳамчун раиси Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ғаъоливиат намудааст. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Мирзо Турсунзода дар деҳаи Қаратоғ соли 1911 _____ . (ичро кардан/таваллуд шудан)
2. Дар солҳои 1920-уми асри 20 дар водии Ҳисор _____ шадиде паҳн шуд, ки модари Мирзоро ба коми марг кашид. (беморӣ/хушксолӣ)
3. Дар айёми таҳсил дар шаҳри Тошканд Мирзо Турсунзода бо устод Айни _____ . (шинос шудан/шикастан)
4. Мирзо Турсунзода дар шаҳри Хучанд дар айёми ғаъолияти корияш бо Сабоҳат Низомиддинова _____ бунёд мекунад. (оила/эҷодӣ)
5. Мирзо Турсунзода дар соли 1946 раиси Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон _____ . (аз даст додан/интиҳоб шудан)

CHAPTER 6: TAJIK CIVIL WAR

Чанги Шахрвандии Тоҷикистон

Воқеаҳои фоҷиавии¹ аввали солҳои 90-уми Ҷумҳурии ҳамчун саҳифаи сиёҳ ба таърихи халқи тоҷик дохил гардидаанд. Ин воқеаҳо дар матбуоти даврӣ, китоби мақолаҳо бо чунин номҳо “чанги бародаркуш,” “чанги шахрвандии,” “чанги минтақавӣ” ва ғайра баён ёфтаанд².

Чанги бавуқӯъ омада сабабҳои объективӣ ва субъективӣ худро дошт. Аввалан, дар рафти бозсозӣ чӣ дар миқёси Иттифок ва чӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мушкилиҳои иқтисодӣ ба амал омаданд. Аз қор мондани баъзе қорхонаҳо, ба фурӯш наарафтани маҳсулот, сари вақт нағрифтани моҳона, зиёд шудани миқдори бекорон торафт норозигиро бештар мекард. Сониян, дар ибтидои солҳои 90-ум норозигии иҷтимоӣ шиддат гирифта, мардуми баъзе ноҳияҳо ба хӯрок, либос, пойафзол мӯҳтоҷи мекашиданд. Тоҷикистон аз ҷиҳати афзоиши аҳоли дар ҷои аввал меистод, вале ба таъминот ва хизматрасонии маишӣ, тиббӣ алалхусус нисбат ба кӯдакон дар деҳот, наҷандон диққат дода мешуд³. Сол аз сол ғавти кӯдакон меафзуд.

Ноҳамвориҳои тараққиёт, сӯистеъмоли⁴ вазифа ва вайрон кардани қонуният дар маҳалҳо, инкишофи ришвахӯрӣ, дуздӣ низ норозигии халқро бештар мекард. Ҳамин тавр, заминаҳои воқеаҳои фоҷиавӣ пухта расида ба сар задани он як шӯъла лозим буд.

Дар раванди демократикунони чамъият, ошқорбаёнӣ, ҳизбҳои нави сиёсӣ, аз ҷумла ҳизби демократ ва ҳизби наҳзати ислом ба майдон омаданд, ки аз норозигии бавуқӯъ омада истифода бурда, мехостанд барномаҳои худро татбиқ намоянд. Ҷои маҳфӣ нест, ки ба ин қор як гурӯҳ қувваҳои хориҷӣ ҳам даст зада, ба сар задан ва аланга гирифтани чанги дохилӣ ҳиссаи худро гузоштанд.

Баъд аз воқеаҳои моҳи феввали соли 1990 ҳизби наҳзати ислом аз пинҳонқорӣ баромада, оҳиста-оҳиста дар яққоягӣ бо дигар ҳизбу

¹ Фоҷиавӣ is an adjective derived from the noun Фоҷиа. When it is used in an *izāfat* construction, the letter “й” changes into “и” because “й” is used in only a word-final position. For a detailed discussion of *izāfat*, see John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar* (Leiden, Boston: Brill Academic Publishers: 2005), 71-83 and for a very brief reference see Shinji Ido, *Tajik* (Muenchen : Lincom Europa, 2005), 12. 26-27

² Баён ёфтааст (has been described) is the passive form of баён қардааст. In order to make passive of some of the compound verbs with қардан, қардан is replaced by ёфта. . For a detailed discussion of passive, see John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar*, 247-76 and for a very brief reference see Shinji Ido, *Tajik*, 12. 67-68.

³ Наҷандон диққат дода мешуд (not much attention used to be/were (being) paid) is a passive form [Past participle + appropriate tense of *шудан*].

⁴ Сӯ, also written as *су* (as in Parvona Jamshedov, *Tajik-English Dictionary* second edition, Dushanbe, 2008), means bad, ill, evil. It is used as a prefix to supply negative meaning as in *сӯистеъмол* (or *сӯистеъмол*) [prefix *су* + *истеъмол* (use)] ‘misuse’ or *сӯитафоҳум* [prefix *су* (*и*) + *тафоҳум* (understanding)] ‘misunderstanding’.

созмонҳо ва ҳаракатҳо байни шаҳрвандон кори сиёсиро пеш гирифтанд. Онҳо аз 26 март то 17 майи соли 1992 митинги ғавқулодаро дар майдони Шаҳидон ташкил намуданд, ки вай дар зери шиорҳои сиёсии зидди ҳукумат ва дастгирии ислом мегузашт. Муборизон бо митинг қаноат накарда, аъзоёни ҳукумат ва парламентиро гаравгон гирифтанд. Дар ҷавоб моҳи майи соли 1992 дар майдони Озодӣ митинг барпо гардид, ки вай мақомоти ҳокимияти конституциониро дастгирӣ намуда, Раиси Ҷумҳуриро ҳимоя мекард. Дар натиҷа дар рафти ин муқовимати аввалин кушторҳо ба амал омаданд.

Dushanbe riots, February 1990⁵

A house destroyed during civil war in Khatlon Province.⁶

Бо мақсади хотима додани ин фоҷиаҳо ҳукумати эътилофӣ (коалисионӣ) ташкил ёфт. Вале ин ҳукумат аз ӯҳдаи ҳомӯш кардани воқеаҳои сиёсӣ баромада натавонист⁷ ва моҳи июни соли 1992 амалиёти ҷангӣ дар вилояти Қўрғонтеппа сар шуд. Ҳамин тавр, оташи ҷанги дохили ё худ шаҳрвандӣ аланга зад ва байни шаҳрвандон бо ном қаротегинҳо ва кўлобиҳо задухўрд ба амал омада, одамони бегуноҳ кушта шуданд. Ҳазорон шаҳрвандон ба Афғонистон, Ўзбекистон, Туркменистон, Россия ва дигар кишварҳои хориҷ фирор карданд. Ҷанг ба ҷомеа ҳам аз ҷиҳати маънавӣ ва ҳам аз ҷиҳати моддӣ зарар расонда, одамони зиёде ба ҳалокат расиданд.

(Text taken from: *Таърихи Халқи Тоҷик* (Grades 9 and 11 History Textbook, Tajikistan) by Р. Набиева, Ф.Зикриёев)

⁵ “Dushanbe riots, February 1990”. Dushanbe riots, February 10-17, 1990. Image Source: RIA Novosti archive, <http://visualrian.ru/ru/site/gallery/#699865>

⁶ A house destroyed during the 1992 civil war in Khatlon Province, Tajikistan. Image Source: UNHCR

⁷ The modal verb *тавонистан* is also used with subjunctive. For example, *аз ӯҳдаи ҳомӯш кардани воқеаҳои сиёсӣ баромада натавонист* can also be written as *натавонист аз ӯҳдаи ҳомӯш кардани воқеаҳои сиёсӣ барояд*.

VOCABULARY

Аз кор мондан – stop working

аз ўҳдаи (коре) баромадан – to fulfill the task of, to be able (to do), to succeed (in a work)

Аланга – flame

Афзоиши аҳоли – population growth

Аҳоли (n.) – population

Бекор (n.) – unemployed

Бозсозӣ (v.) – revival, restoration

Вайрон кардан (v.) – to break, to destroy

Воқеа (n.) – event

Дар миқёси – on the scale of

Дастгирӣ – help, assistance

Демократикунони – democratization

Диққат – attention

Иқтисодӣ (adj.) – economic

Иҷтимоӣ (adj.) – public, social

Кӯдакон (n.) – children

Матбуот (n.) – press

Минтақа (n.) – area, region

Мӯҳтоҷи кашиданд – to be in need of smth

Мушкили (n.) – difficulty, challenge

Начандон – not enough

Норозигӣ – dissatisfaction, disagreement

Пойафзол/Поафзол (n.) – footwear

Сабаб (n.) – reason

Сӯйистеъмол кардан (v.) – to abuse

Тараққиёт (n.) – progress, development

Таъминот (n.) – supply

Торафт (adv.) – Steadily, continuously

Фирор (n.) – run away, escape

Фочивӣ (adj.) – tragic

Халқ (n.) – people

Хизматрасони (n.) – service

Ҳизби демократӣ – democratic party

Ҳизби наҳзати ислом – Islamic revival party

Ҳизбҳои нави сиёсӣ – new political parties

ҳукумати эътилофӣ – coalition government

Ҷамъият (n.) – society

Ҷанг (n.) – war

Ҷанги бародаркушӣ – the Civil War

Шаҳрвандӣ (adj.) – civil

Шиддат (n.) – power, force, intensity

Шиор (n.) – motto, slogan

Шӯъла (n.) – light, flame

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интиҳоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Дар ин мақола сухан дар бораи кадом ҷанг меравад?
 - a) ҷанги бо Иттифоқи Шуравӣ
 - b) ҷанги шаҳрвандӣ
 - c) ҷанги ҷаҳонӣ
2. Дар ин мақола кадом намуди мушкилии иқтисодӣ зикр нашудааст?
 - a) зиёд шудани миқдори бекорон
 - b) дар вақташ нагирифтани моҳона
 - c) беқурб шудани асъори миллий
3. Ҳадафҳои асосӣ иштирокчиёни митинги майдони Шаҳидон чиҳо буданд?
 - a) дастгирии принципҳои ислом ва зидди ҳукумат
 - b) озодии сухан
 - c) дастгирии сиёсати ҳукумат
4. Тарафдорони раиси Ҷумҳур дар кадом майдон ҷамъ омаданд?
 - a) дар майдони Шаҳидон
 - b) дар майдони Озодӣ
 - c) дар вилояти Қўрғонтеппа
5. Барои чи ҳазорон шаҳрвандон ба Афғонистон, Ўзбекистон, Туркменистон, Россия ва дигар кишварҳо муҳоҷират намуданд?
 - a) барои вусъат додани тичорат
 - b) барои пайдо намудани кор
 - c) барои фирор ба ҷойҳои амну сулҳ

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Халқ	○ пешрафт
2. Ҷанг	○ кўмак
3. Мушкили	○ мардум
4. Дастгирӣ	○ монета
5. Тараққиёт	○ муҳоҷирба

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Моҳи майи соли 1992 дар майдони Озодӣ митинг бар зидди ҳукумат барпо гардид. [Д/Н]
2. Ҳазорон сокинон ба Туркменистон, Ўзбекистон, Афғонистон, Россия ва дигар кишварҳои хориҷ муҳоҷират карданд. [Д/Н]
3. Муҳолифин бо гирдиҳамоиву роҳпаймоиҳо қаноатманд шуда, бо кормандони ҳукумат ва парлумон ҳамкориро пурзур ва наздиктар намуданд. [Д/Н]
4. Сараввал дар рафти бозсозӣ танҳо дар ҚТ мушкилиҳои иқтисодӣ ба амал омад. [Д/Н]
5. Ҷанги Шаҳрвандӣ дар матбуот, китобу мақолаҳо бо номҳои “ҷанги бародаркуш”, “ҷанги минтақавӣ” низ навишта шудааст. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Сол аз сол ғавти кӯдакон _____. (кам кардан/ афзудан)
2. Дар ибтидои солҳои 90-ум, мардум ба _____ хӯрок, либос ва пойафзол рӯбарӯ шуда буданд. (камбуд/ минтақа)
3. Ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон сабабҳои объективӣ ва субъективӣ _____ дошт. (худро/ фирор)
4. Гуфта мешавад ки яке аз _____ асосии ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон даҳолати хориҷӣ буд. (сабабҳои/шаҳрвандон)
5. _____ митинги майдони Озодӣ мақомоти ҳокимияти конститусиониро дастгирӣ намуда, Раиси Ҷумҳуриро ҳимоя мекарданд. (иштирокчиён/коргарони)

CHAPTER 7: MILITARY COLLEGE

Донишкадаи ҳарбӣ

Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия зодаи Истиқлолияти Тоҷикистон аст. Дар соли таъсисёбиаш Коллеҷи олии ҳарбии фармондеҳӣ–муҳандисӣ номгузорӣ шуда буд. Аввалин курсантону сарбозон бошанд, 23 феввали соли 1993, дар рӯзи таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон савганди ҳарбиरो ёд намуда, дар намоиши ботантанаи ҳарбӣ иштирок карда буданд.

Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия фаъолиятро мутобиқи талаботи эҳтиёҷи Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон пеш мебарад. Ҳайати шахсии донишкада тӯли фаъолият дар байни қисмҳои низомӣ ва муассисаҳои таълимии Вазорати мудофия дар мусобикаҳои ҳарбӣ ҷойҳои намоёнро ишғол кардаанд. Аз рӯи нақшаи тасдиқшудаи ректори донишкада бошад, дар байни ҳайати шахсии курсантону сарбозон пайвасти мусобикаҳои варзишӣ гузаронида мешаванд. Ҳоло дар донишкада хобгоҳи чорошӯна, ду бинои таълимӣ, толор ва майдони варзишӣ, ҳаммом, дармонгоҳи тиббӣ, маҷлисгоҳ, китобхона, ду толори лексионӣ, осорхонаи “Шарафи чангӣ”, парки автомобилӣ, ҷойи тирпарронӣ, китобхонаи электронӣ, синфхонаҳои компютерӣ ва лингофонӣ, майдончаи тактикӣ, оркестри мусикачиёни ҳарбӣ, ошхона дар хизмати афсарон, прапоршиқҳо, курсантҳо ва сарбозон мебошанд.

Инчунин дар донишкада хонаҳои фароғатӣ – иттилоотӣ муҷаҳҳаз бо васоити иттилоърасонӣ мавҷуданд, ки курсантҳо ва сарбозон дар вақти муайяншуда метавонанд аз воқеоти рӯз хабардор гарданд. Дар донишкада барои аз худ намудани забонҳои хориҷӣ аҳамияти махсус дода мешавад. Донишҷӯён ба омӯзиши забонҳои русӣ, англисӣ, фаронсавӣ, олмонӣ ҷалб гардидаанд. Аз сӯҳбат бо сардори шӯъбаи таълим Саъдӣ Гулов маълум гардид, ки ду маротиба аз Афғонистон ва чор маротиба аз Британияи Кабир сарбозону афсарон омада, дар донишкада аз курсҳои кӯтоҳмуддати омӯзиши забони тоҷикӣ гузаштаанд. Курсантону сарбозоне, ки курсҳои омӯзиши забонҳои хориҷиро дар донишкада гузаштаанд, имкони дар хориҷа таҳсил карданро доранд. Ва чандин нафари дигар низ рафта дар хориҷа таҳсил кардаву баргаштанд.

Таълиму касбомӯзӣ дар донишкада тавре ба роҳ монда шудааст, ки аз нигоҳи таҳассусӣ хатмкардаҳо метавонанд, дар дигар соҳаҳои хоҷагии халқ низ фаъолият намоянд. Маҳз афсарони ҳақиқии Ватан дар ҳамин мактаби мардонагӣ ташаққул меёбанду ба воя мерасанд, мегӯяд сардори қисми тарбия, подполковник Р. Абдурахмонов.

(Text taken from the newspaper “Омӯзгор”, 18.02.11)

VOCABULARY

Аълочии маориф (n.) – an awardee of honor in the field of education in Tajikistan

бинои таълимӣ (n.) – building for studies

Ботантана (adj., adv.) – solemn, solemnly

Восита (n.) |Pl. васоит| – instrument, facility; intermediary

Воя (n.) – adulthood

Гуманитарӣ (adj.) – humanitarian [фанҳои гуманитарӣ ‘humanities’]

Дақиқ (adj.) – exact

дармонгоҳи тиббӣ (n.) – hospital

Донишкадаи ҳарбӣ (n.) – Military college

Истиклолият (n.) – independence

Ихтисос (n.) – specialty

китобхона (n.) – library

китобхонаи электронӣ – library with computers

китобхонаи электронӣ (n.) – electronic library

Курсант (n.) – student

Кӯтоҳмуддат (adj.) – short-term

Қувваҳои Мусаллаҳ – armed forces

Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон (n.) – Armed Forces

майдони варзиши (n.) – sports ground

майдони тактикӣ (n.) – the training ground for tactics

маҷлисгоҳ (n.) – meeting hall

Мудофиа (n.) – defense

Муסיқачиён (n.) – musicians

Мусобикаҳои варзишӣ (adj.) – sports competitions

Намоиш (n.) – show, performance

осорхона (n.) – museum

ошхона (n.) – dining-room

парки автомобилӣ (n.) – car park

Подполковник (n.) – lieutenant colonel

Савганд (n.) – oath

Сарбоз (n.) – soldier

синфҳои компютерӣ (n.) – computer classrooms

Таълим додан (v.) – to train, to teach

Таъсис ёфтан (v.) – to be created

тодор (n.) – hall

толори лексионӣ – lecture hall

Хатмкунанда (n.) – a graduator

хобгоҳ (n.) – dormitory

Ҳайат (n.) – body, staff, board

ҳаммом (n.) – bathroom

Ҳарб (n.) – war

Ҷамъиятӣ (adj.) – social

Ҷойи тирпаронӣ (n.) – shooting range

чорошёна (adj.) – four-storied building

Шахсӣ (adj.) – personal

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Дар соли аввали фаъолиятш Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия чӣ гуна коллеҷи олий номгузори шуда буд?
 - a) ҳарбӣ умумикушунӣ
 - b) ҳарбӣ–ҳавонавардӣ
 - c) ҳарбии фармондеҳӣ–муҳандисӣ
2. Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия фаъолиятшро мутобиқи талаботи эҳтиёҷи кадом яке аз инҳо пеш мебарад?
 - a) Кумитаи даллатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон
 - b) Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон
 - c) Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Дар донишкада чӣ гуна мусобиқаҳо гузаронида мешаванд?
 - a) ҳарбӣ
 - b) варзишӣ
 - c) мусиқӣ
4. Донишҷӯён бо омӯзиши кадом забонҳо машғул ҳастанд?
 - a) русӣ, англисӣ, фаронсавӣ, олмонӣ
 - b) русӣ, англисӣ, чинӣ, олмонӣ
 - c) русӣ, англисӣ, испанӣ, олмонӣ
5. Аз кадом яке аз ин давлатҳо сарбозону афсарон бо омӯзиши забони тоҷикӣ омадаанд?
 - a) Олмон
 - b) Британияи Кабир
 - c) Иёлоти Муттаҳидаи Амрико

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Мудофия	☐ Навозандагон
2. Савганд	☐ Муҳориба
3. Ҳарб	☐ Қасам
4. Савганд	☐ Дифо
5. Мусиқачиён	☐ қасам

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Донишкадаи ҳарбӣ ду бинои таълимӣ ва хобгоҳи чоршӯна дорад. [Д/Н]
2. Ҳайати шахсии донишкада дар мусобиқаҳои ҳарбӣ фаъолияти хуб нишон намода, ҷойҳои намоёнро низ ишғол карда наметавонанд. [Д/Н]
3. Донишҷӯёни ин муассисаи таълимӣ забонҳои хориҷиро меомӯзанд. [Д/Н]
4. Курсантҳо ва сарбозон метавонанд дар хориҷа таҳсили худро давом диҳанд. [Д/Н]
5. Мутаасифона имрӯз донишкада оркестри мусиқачиёни ҳарбии худро надорад. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Аввалин курсантону сарбозони донишкада, 23 феввали соли 1993, дар рӯзи _____ Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон савганди ҳарбиро ёд намуданд. (оғозёбӣ/анҷомёбӣ).
2. Дар Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия барои омӯхтани _____ аҳамияти махсус дода мешавад. (забони модарӣ/забонҳои хориҷӣ)
3. Таълиму касбомӯзӣ дар Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия тавре таҳрезӣ шудааст, ки аз нигоҳи таҳассусӣ хатмкардаҳо _____, дар соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқ низ фаъолият намоянд. (месупоранд/метавонанд)
4. Донишкадаи ҳарбии Вазорати мудофия фаъолиятро мутобиқи талаботи эҳтиёҷи Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон _____. (ба роҳ мондан/аз байн бурдан)
5. Дар донишкада ҳамаи шароитҳои барои баланд бардоштани сифати таълим _____. (назар қардан/мавҷуд будан)

CHAPTER 8: RELIGIOUS EDUCATION IN TODAY'S TAJIKISTAN

Маорифи динӣ дар Тоҷикистони имрӯза

Яке аз чанбаҳои ба созиши исломию дунявӣ даст ёфтан ҳаллу фасли мушкилоти динист. Ба ин доира масъалаҳои зиёде, аз ҷумла маълумоти ибтидоии динии кӯдакон ва наврасон, маърифати динии эътиқодмандони калонсол, таълиму тарбияи рӯхониён ва омӯзгорон, маълумоти олии илоҳиётшиносӣ, сомондиҳии тадқиқоти илмӣ дар бахши илоҳиётшиносӣ, таъбу нашри адабиёти таълимии динӣ ва дигар васоити таълимӣ (мавод ва лавозимоти видеоӣ, аудиоӣ, роёнаӣ) ва ғайра дохил мешавад. Мушкилии асосӣ дар ҳалли масоили фавқуззикр иборат аст аз адами муносибатҳои яххела байни арбобони динию намояндагони давлат ва дар маҷмӯъ байни аҳли ҷомеаи Тоҷикистон нисбати он, ки маърифати динӣ чӣ гуна бояд бошад, кӣ онро амалӣ созад, кӣ маблағгузорӣ намояд ва давлат дар маърифатнокшавии динии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон чӣ нақш бояд бибозад. То ҳол на фақат масъалаи динӣ, балки инчунин масъалаи тарбияи динӣ ҳалли хешро наёфтааст.

Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон низоми давлатии маорифро аз дин ҷудо нишон медиҳад. Ба шаҳрвандон ҳуқуқи фарогирии дониши динӣ ва дар макотиби динӣ ҳосил кардани маърифати динӣ дода шудааст. Омӯхтани таълимоти динӣ барои атфол танҳо ҳангоми ба синни ҳафт расидан ва бо розигии хаттии волидайн, дар ҳоли шонздаҳсолагӣ бошад, бо ризоияти онҳо ва берун аз соатҳои тадриси мактаби маъмулӣ иҷозат аст.

Таҷриба нишон медиҳад, ки қонунгузориҳои усулу қавоиди умумиро муайн карда, айни замон на ҳама чанбаҳои масоилеро, ки дар ҷараёни истиқрор ва фаъолияти муассисаҳои динӣ падида меоянд, фаро мегирад. Ин шигифтангез ҳам нест, агар мӯҷиботи зеринро ба назар бигирем: аввало, низоми маорифи динӣ дар солҳои ҳукумати Шӯравӣ таҳриб ёфта, амалан танҳо дар шакли дабистонҳои ғайрирасмии динӣ - хучраҳои боқӣ монда буд; дуввум, қонони муосир навсозии низоми маориф, аз ҷумла маорифи диниро тақозо дорад. Ва ин навсозӣ масоилу суолҳои афзунеро пешорӯи мо мегузорад, ки ба онҳо алҳол на давлат ва на ричоли динӣ ҷавоби қаноатбахш додан наметавонанд.

Дар муддати омодаасозии ин гузориш мо перомунӣ он масъалаҳо ба афқору ақоиди мухталиф вохӯредем. Мавқеи пурсидашудагонро ба се бахш тақсим кардан мумкин:

1. Азбаски Қонуни асосии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷудоии динро аз давлат таъкид месозад ва динпазириро қори шахсии шаҳрвандон эълон менамояд, мактаб аз дин ҷудост ва маорифу фарҳанг хусусияти дунявӣ доранд. Таълиму тарбияи динӣ бояд вазифаи муассисаҳои диниву хайриявӣ бошад. Давлат ба ҷараёни тадрис набояд қардор шавад. Фанҳое, ки дар муассисаҳои динӣ омӯхта

мешаванд, бояд ба анъанаҳои миллӣ созгор бошанд. Чунин аки-даро қисми зиёди маъмури давлатӣ ва маҷмӯан қисми зиёди шаҳрвандони дорои маълумоти олий ҷонибдор ҳастанд.

2. Бештар аз 90 дарсади аҳолии Тоҷикистон мусулмонанд, бад-ин ҷиҳат ислом бояд ба номгӯи дарсҳои омӯзишии мактабҳо шомил ва назарияҳои дахриёнаву дарвинизм аз он хориҷ карда шаванд.
3. Дар мактаб кӯдаконро дуову намоз омӯзонидан бемаънигист, барои ин ҷойҳои мувофиқтаре чун масҷиду мадрасаҳо мавҷуданд. Вале давлат бояд аз лиҳози моддӣ муассисаҳои таълимии диниро дастгирӣ созад ва назорат намояд, ки муллоҳо атфолро ҷӣ меомӯзонанд ва ҷӣ гуна.¹

(Text taken from Саодат Олимова, “Маорифи динӣ дар Тоҷикистони имрӯза,” in *Истиқрори Боварӣ Миёни Исломиён ва Дуњявигароён - Таҷрибаи Тоҷикон*, (Душанбе-2004), 330-332)

VOCABULARY

Нашр (n) - publication	Маблағгузорӣ (n) – financing
Арбоб (n) - prominent person, notable	Мадраса (n) - madrasa, religious educational center
Атфол (n) - children	Маориф (n) - education
Балки (conj) - but, however	Маориф (n.) – education
Бемаънигӣ (n) – nonsense	Масҷид(n) - mosque
Васоити таълими, мавод (n)- teaching Learning materials	Маълумоти олий (n) - Higher Education
Ғайрирасмӣ (adj) - informal	Моддӣ (adj)-material
Дабистон (n) - school	Муассиса (n) – institute, institution
Дастгирӣ (n) – help, assistance	Мулло (n) - cleric
Дин (n)-religion	Мушкилӣ (adj) - difficulty
Дороӣ (n) - richness, property	Низом (n) - system, structure
Илоҳиётшиносӣ (n)-theology, divinity	Рӯҳониён (n) - clergymen
Калонсол (adj) - elderly	

¹ *меомӯзонанд* is in causative form. The causative form is formed by adding –ондан or –онидан to the present stem of a verb (usually an intransitive). For example, хӯрдан ‘to eat’ changes into хӯрондан (present stem хӯр + -ондан) ‘to feed’ in the causative form.

Созиш (n.) – adaptation, agreement, reconciliation

Тадқиқот (n) - research

Тадрис (n) - teaching

Таҷриба (n) – practice, experience

Фақат (adv) - only

Фаро гирифтани (v) – to learn, to embrace

Ҳаллу фасл (n.) – settlement, disposition

Ҳориҷ карда шавад(n) - expel, remove

Ҳукумати Шӯравӣ - Soviet government

Ҳучра(n) - room

Шаҳрвандон (n)-citizen

Эътиқодманд (adj) - faithful

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Аз рӯйи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон
 - a) маориф аз дин алоҳида аст
 - b) маориф ва дин вобастаги доранд
 - c) дин нисбат ба маориф афзалият дорад
2. Дар солҳои Ҳукумати Шӯравӣ низоми маърифати динӣ чи тавр буд?
 - a) расмӣ
 - b) ғайрирасмӣ
 - c) паҳншуда
3. Кӣ дар Чумҳурии Тоҷикистон таълиму тарбияи диниро ба ӯҳда мегирад?
 - a) давлат
 - b) муассисаҳои динӣ
 - c) идораҳои фарҳангӣ
4. Оё дар муассисаҳои давлатӣ омӯзонидани дуову намоз мумкин аст?
 - a) танҳо бо хоҳиши волидайн
 - b) иҷозат дода мешавад
 - c) иҷозат дода намешавад
5. Барои муайян намудани вазъи масъалаи маорифи динӣ чи корҳо гузаронида шуд?
 - a) конференция баргузор гашт
 - b) пурсиши аҳоли гузаронида шуд
 - c) қонуни қабул карда шуд

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Тадқиқот	○ Танҳо
2. Мулло	○ ёд гирафтан
3. Фаро гирафтан	○ кумак
4. дастгирӣ	○ пажӯҳиш
5. Фақат	○ рӯҳонӣ

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Омӯхтани таълимоти динӣ барои атроф аз синфи 7 сар карда ва бо розигии хаттии волидайн иҷозат дода мешавад. [Д/Н]
2. Дар солҳои Ҳукумати Шӯравӣ низоми маорифи динӣ амалан танҳо дар шакли дабистонҳои ғайрирасмӣ боқӣ монда буд. [Д/Н]
3. Бештар аз 90 дарсади аҳолии Тоҷикистон фикр мекунанд ки Таъмини тарбияи динӣ бояд вазифаи давлат бошад. [Д/Н]
4. Фанҳое, ки дар муассисаҳои динӣ омӯхта мешавад, бояд ба анъанаҳои миллӣ созгор набошад. [Д/Н]
5. Қонуни асосии Ҷумҳурии Тоҷикистон динпазирро кори шахсии шахрвандон эълон менамояд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Дар масҷид ва мадрасаҳо дуову намоз _____.
(омӯзонида шудан/дидан)
2. Дар Тоҷикистон давлат муассисаҳои таълимии диниро _____ мекунад. (назорат/ безъятиноӣ)

3. Дар дараҷаи дастгирии амалиёти давлат нисбат ба дин миёни гурӯҳҳои синну соли гуногун тавофут _____.
(мондан/мушоҳида шудан)
4. Дар дурнамои Тоҷикистон ба дин мақому манзолати саровор _____.(дода шуд/хобидан)
5. Омӯхтани _____ барои атфол берун аз соатҳои тадриси мактаби маъмулӣ иҷозат дода шудааст. (таълимоти динӣ/техникӣ)

CHAPTER 9: ENTREPRENEURSHIP: THE DRIVING FORCE OF MARKET ECONOMY

Соҳибкорӣ фишанги иқтисоди бозорист

Соҳибкорӣ яке аз самтҳои муҳим ва фишанги пешбарандаи иқтисоди бозорӣ мебошад. Чӣ хеле ки таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, инкишофи соҳибкорӣ ба ҳалли як қатор масъалаҳои илмию техникӣ ва иҷтимоиву иқтисодӣ мусоидат мекунад.

Ҷаҳлияти соҳибкорӣ ҳамеша эҳтиёҷ ба ёрӣ ва дастгирии давлат дорад. Ҳукумат шароити мусоидро таъмин менамояд, ки бе ин соҳибкорон наметавонанд самаранок кор карда, фоида ба даст оваранд. Аз ин рӯ, дастгирии давлатии соҳибкорӣ яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати Ҳукумати кишвар аст. Дар ин замина як қадами эътимодбахш ин қабули Консепсияи рӯшди соҳибкорӣ аз 3 декабри соли 2004 мебошад, ки ба дастгирии давлатии соҳибкорӣ равона гардидааст.

Барои амалӣ намудани ин сиёсати ҳадафманд Эмомалӣ Раҳмон, Президенти ҷумҳурӣ, дар Паём ба Маҷлиси Олӣ Ҳукумати мамлакат, мақомоти дахлдор аз ҷумла Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, вазорату идораҳо ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатиро вазифадор карданд, ки барои дастгирии минбаъдаи соҳибкорӣ, бахусус дар соҳаҳои истехсолӣ ва бартараф намудани монеаҳои маъмуриву сунъӣ чораҳои қатъӣ андешанд. Ҳамчунин Сарвари давлат дар Паёми худ зикр намуданд, ки дар соли сипаригашта як қатор тадбирҳо барои ҷалби соҳибкорон ва пешрафти соҳибкорӣ амалӣ шудаанд. Аммо ҳамаи ин чораҷӯиҳо ҳанӯз талаботи имрӯзаро қонеъ карда наметавонанд ва вобаста ба рӯшди иқтисодӣ мамлакат роҳандозии тадбирҳои судмандро бояд солҳои оянда низ идома дод.

Ҳамзамон Президенти мамлакат ба Ҳукумат ва сохтору мақомоти дахлдори давлатӣ дар мавриди беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ ва дастгирии соҳибкорӣ, аз ҷумла ба андозаи 2,3 баробар кам намудани шумораи молҳои ҳатман сертификатсияшаванда аз 7100 номгӯӣ; ҷорӣ намудани низоми “равзанаи ягона” оид ба расмиёти содагардонидашудаи воридоту содирот; 50 дарсад кам намудани номгӯи андозҳо; ихтисори пурраи андоз аз фурӯши чакана; озод намудани воридоти тамоми номгӯи таҷҳизоти технологияи ҳозиразамон аз ҳамаи намудҳои андоз ва пардохтҳои гумрукӣ, супоришҳои мушаххас дод.

Боиси қаноатмандист, ки бо назардошти саҳми муҳими соҳибкорони кишвар дар раванди созандагиву бунёдкорӣ, рӯшди иқтисодиву иҷтимоии мамлакат ва анҷоми корҳои хайру эҳсон Президенти мамлакат ба онҳо миннатдории самимӣ баён намуд. Ин ҳама аз он гувоҳӣ медиҳад, ки давлат ва Ҳукумати кишвар ба масъалаи инкишоф ва мақоми арзишманди иҷтимоии соҳибкорон дар раванди бозсозии кишвар таваҷҷуҳи хоса зоҳир менамояд.

(Text taken from the newspaper *Ҷумҳурият*, June 19, 2012)

(Alan Duncan, the first UK Government Minister to visit Tajikistan, in a cotton field)

VOCABULARY

Андоз (n.) – tax

Андоза (n.) – measurement, degree

Афзалиятнок (adj.) – preeminent

Бе (prep.) – without

Воридот (n.) – import

давлат (n.) – state

Дастгирӣ (n.) – help, assistance

Дахлдор (adj.) – concerning, relevant

зикр намудан (v.) – to mention

идома додан (v.) – to continue

илм (n.) – science

қонъё кардан (v.) – to satisfy

мамлакат (n.) – country

Маҷлиси Олӣ (n.) – Supreme Assembly (parliament)

Минбаъда (adj.) – subsequent, following, further; **минбаъдаи фарҳанг** – further development of the culture

молҳо (n.) – goods

Номгӯӣ (n.) – list, index, directory

оянда (n.) – future

Паём (n.) – message, speech

пардохт (n.) – payment

Пурра (adj., adv.) – whole, full; wholly

рӯшди иқтисодиву иҷтимоӣ –
economic and social development

Самаранок (adj.) – profitable,
efficacious, productive

Самт (n.) – side

санчиш (n.) – test, examination

сарвар (n.) – leader

Сармоягузорӣ (n.) – investment

сахм (v.) – share

соли сипаригашта – last year

Соҳтор (n.) – structure; **соҳтори
давлатӣ** – state structure

Соҳибкор (n.) |Pl. соҳибкорон| –
businessman, proprietor, entrepreneur

Соҳибкорӣ (n.) – entrepreneurship

судманд (adj.) – useful

супориш додан/кардан (v.) – to give a
task, to assign

тадбир (n.) – measure, decision

Таҷҳизот (n.) – equipment

Таъмин намудан (v.) – to provide

Фазо (n.) – space, atmosphere

Фаъолият (n.) – activity

Фишанг (n.) – lever; cartridge

Фоида (n.) – profit

Чакана (n.) – retail

чалб (n.) – attract

Шароити мусоид – favorable
conditions

Эътимодбахш (adj.) – confidence-
giving, assuring

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Соҳибкорӣ дар Тоҷикистон аз тарафи давлат ...
 - a) манъ карда мешавад
 - b) танқид карда мешавад
 - c) дастгирӣ карда мешавад
2. Қадом хуччати давлатӣ дар бораи соҳибкорӣ қабул карда шуд?
 - a) Консепсияи рӯшди илму маориф
 - b) Консепсияи рӯшди соҳибкорӣ
 - c) Консепсияи миллӣ Тоҷикистон
3. Соҳибкорои кишвар бахотири қорҳои бунёдкоронаву хайру
эҳсонанон аз кӣ миннатдории самимӣ шунданд?
 - a) аз роҳбари кишвар
 - b) аз худи соҳибкорон
 - c) аз сокинони мардуми водихои дурдаст

4. Барои ворид намудани тачҳизотҳои нави ҳозиразамона соҳибкорон чӣ имтиёзҳо пайдо намуданд?
- пардохтҳои гумрукӣ барои тачҳизотҳои нав баланд карда шуд
 - аз ҳамаи намудҳои андоз ва пардохтҳои гумрукӣ озод шуданд
 - соҳибкорон соҳиби маблағи иловагӣ гаштанд
5. Мувофиқ ба матни хондашуда фардои соҳибкорӣ дар Тоҷикистон чигуна ба назар мерасад?
- дурахшон
 - номаълум
 - бефойда

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. самт	☐ вазифадор намудан
2. паём	☐ ҷиҳат
3. таъмин намудан	☐ рози кардан
4. супориш додан	☐ баёния
5. қонеъ кардан	☐ фароҳам овардан

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

- Яке аз сабабҳои инкишоф ёфтани соҳаи соҳибкорӣ дар Тоҷикистон ин зиёд намудани фоизи ҳамаи намудҳои андозҳо мебошад. [Д/Н]
- Давлат фаъолиятҳои соҳибкоронро дастгирӣ намекунад. [Д/Н]
- Дар суҳанронии худ раиси Ҷумҳурии Тоҷикистон зикр намуд, ки дар солҳои оянда низ тадбирҳои судманд оид ба рушди иқтисодӣ мамлакат идома дода шаванд. [Д/Н]
- Консепсияи оид ба рушди соҳибкорӣ дар соли 2004 лағв шуд. [Д/Н]
- Саҳми соҳибкорон дар рушди иқтисодиву иҷтимоӣ, созандагиву бунёдкории мамлакат хеле зиёд аст. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Роҳбари давлат дар _____ зикр намуданд, ки барои фаолият намудани соҳибкорон шароити хуб фароҳам овардан зарур аст. (суханрони/таклиф)
2. Концепсия оид ба рӯшди соҳаи соҳибкорӣ дар моҳи декабри соли 2004 _____ он ба дастгирии давлатии соҳибкорӣ равона гардидааст. (сертификатсия/ қабул гардид)
3. Сардори давлат дар паёмаш ба Ҳукумати кишвар ва дигар сохторҳои дахлдор супоришҳои мушаххас дода, аз ҷумла қайд намудааст, ки ихтисори пурраи андоз аз _____ чакана бардошта шавад. (харид/фурӯш)
4. Чи тавре, ки аз суханронии Сардори давлат бар меояд, саҳми _____ дар раванди созандагиву бунёдкорӣ, рӯшди иқтисодиву иҷтимоии мамлакат бениҳоят бузург аст. (тоҷирони кишвар/ кумитаи давлатии сармоягузорӣ)
5. _____ ва Ҳукумати кишвар ба инкишоф ва мақоми арзишманди иҷтимоии соҳибкорон дар раванди бозсозии кишвар тавачҷуҳи хоса зоҳир менамоянд. (сиёсатмадорон/ давлат)

CHAPTER 10: BLOOD PRESSURE AND HEALTH

Фишори Хун Ва Тандурустӣ

Оё Шумо аз фишорбаландии хуни худ, ки он чанд аст, огоҳӣ доред? Маълум, ки не! Ба андешаи коршиносон ба ин суол танҳо сеюмин шахс посух гуфта метавонад. Бояд таъкид кард: онҳое, ки фишори худро зери назорат гирифта метавонанд, аз чанд бемории дигар низ раҳой меёбанд.¹ Пӯшида нест, ки фишори инсон тағйирёбанда буда, дар давоми шабу рӯз чанд маротиба пасту баланд шуданаш аз эҳтимол дур нест. Баъзан мешавад, ки рӯзона фишор боло мераваду шабона поён мефарояд, ё баръакс. Ҷамчунин, дар мавридҳои тағйирёбии обу ҳаво, якбора ба ҳаяҷон омадан ё ки афзудани ҳастагии ҷисмонӣ фишори хун рӯ ба тағйирот оварданаш мумкин аст. Рафта – рафта равони инсон ба ин ҳама чунон одат мекунад, ки дар аснои такроран болоравии фишор ҳангоми баҳаяҷонӣ бемор онро чун меъёри муқаррарӣ мепиндорад.

Мувофиқ ба маълумоти оморӣ имрӯз 40 фоизи аҳоли аз бемории фишорбаландӣ азият мекашанд, ки аз онҳо танҳо нисфашон машғули назорат кардани фишори худ мебошанд ва ҳангоми сар задани фишор ба маслиҳати духтур риоя мекунанд. Бокимондаҳо ё бемории худро ҳис намекунанд ё ки беҳабар аз бемории ҷиддӣ будани он табобати мунтазамро сарфи назар мекунанд.

Бояд донист, ки фишори устувор дар рағҳои хунгард (артерияҳо – артериолаҳо) тағйирот ба амал оварда, ба варамида ғафстар ва баъди фосилае тангтар шудани рағҳо мусоидат мекунад. Ин ба он меоварад, ки меъёри хунгардӣ афзуда, кори дилро барзиёд намояд. Пас дар ин ҳангом чӣ бояд кард? Бояд донист, ки ин ҳолат боиси ба хатари ҷиддӣ, аз ҷумла сактаи қалб ва сактаи майна (инфаркт ва инсулт) дучор шудан мусоидат мекунад.

Омилҳои таҳриқдиҳанда кадоманд?

Оғози ин ҳама аз чист? Омилҳо зиёданд. Аз ҷумла: баҳаяҷонӣ (стресс). Ҳамагон нағз медонанд, ки бидуни баҳаяҷонӣ зистро тасаввур кардан душвор аст. Ин ҳолат чаро хавфнок аст? Дар вазъияти баҳаяҷонӣ ғадудҳои болоии гурда ба рағҳо бештар моддаҳои равона мекунанд, ки он ба задани қалб ва рағҳои хунгард зарба оварда, ба баландшавии фишор боис мешавад.

¹ *Бояд таъкид кард* 'it must be emphasized' is an impersonal construction. The main verbs in this type of Tajik impersonal constructions always remain in the past stem form. The common impersonal constructions in this category are (a) бояд + past stem stem 'one must/one has to . . .' (b) метавон + past stem stem 'one can . . .' (c) мешавад + past stem stem 'one can/may . . .'/it is possible to . . .' (d) мешуд + past stem stem 'one could [have]/it was possible to . . .' For more see, in John R. Perry, *A Tajik Persian Reference Grammar* (Leiden, Boston: Brill Academic Publishers: 2005), 330-44.

Дар чунин ҳолат бемор бояд чӣ кор кунад? Маслиҳат медиҳем, ки худро ором нигоҳ дошта, нисбати ҳар гуна масъалаҳои рӯзгор, андешаҳои дар сар дошта фикр накунад. Донад, ки мушкиливу сахтии рӯзгор гузаранда асту набояд аз он ғам хӯрд.

Тамоку (курение). Сигор, ки дар таркибаш никотин мавҷуд аст, на танҳо ба баланд шудани фишор мусоидат мекунад, балки таъмини хунро дар рағҳо халалдор карда, ба он оварда мерасонад, ки задани қалб аз меъёри муқаррарӣ баландтар шавад.

Дар ин вазъ маслиҳат дода мешавад: аз кашидани тамоку худдорӣ намоед.

(Text taken from the newspaper *Сухани халқ*, August 04, 2011)

(Blood pressure measurement)²

VOCABULARY

артерия (n.) – artery

асно (n.) – time, period of time

аҳоли (n.) – population

баланд (adj.) – high

барзиёд (adj.) – excess, surplus

бахаяҷноӣ (n.) – stress

Баъзан (adv.) – sometimes, occasionally

бемор (adj.) – a sick person

беморӣ (n.) – disease

беҳабар (adj.) – unaware

бокимонда (adj.) – the rest of people

варамида (adj.) – swollen

ғадуд (n.) – gland

ғафс (adj.) – thick

гипертония (n.) – hypertension

гурда (n.) – kidney

² Blood pressure measurement. Copyright holder www.volganet.ru; Image source Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blood_pressure_measurement_\(2009\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blood_pressure_measurement_(2009).jpg)

дил (n.) – heart	сакта (n.) – stroke
духтур (n.) – doctor	сактаи қалб (Russian: инфаркт) (n.) – heart attack
зиёд (adj.) – many	сактаи майна (Russian: инсулт) – stroke
маврид (n.) – case	сарфи назар кардан – to dispense with, to relinquish, to forgo
майна (n.) – brain	сигор (n.) – cigarette
маслиҳат (n.) – advice	табобат (n.) – treatment
масъалаҳои (n.) – issue, problem	тағйирёбанда (adj.) – changing, changeable, variable
меъёр (n.) – level	такроран (adv.) – repeatedly
модда (n.) – elements, ferment	танг (adj.) – narrow
мувофиқ (adj.) – appropriate	таркиб (n.) – composition, structure, synthesis
муқаррарӣ (adj.) – usual, normal	устувор (adj./adv.) – stable, firm, steady, staunch
мунтазам (adj.) – regular, systematic, in order	фишорбаландӣ (adj.) – high blood pressure
мусоидат мекунад (v.) – to help, to assist	фоиз (n.) – percent
назорат (n.) – supervision, check	фосила (n.) – interval
обу ҳаво (n.) – weather	хавфнок (adj.) – dangerous
огоҳӣ (n.) – information, notice, notification	хатар (adj.) – danger
худдорӣ намудан (v.) – to desist, to refrain	хун (n.) – blood
омил (n.) – reason	хаячон (n.) – excitement, agitation
паст (adj.) – low	ҳолат (n.) – condition
равон (n.) – spirit, psyche, mind, intellect	чиддӣ (adj.) – serious
раг (n.) – vein, artery	як чанд маротиба – many times
рағҳои хунгард (n.) – blood vessels	
риоя кардан (v.) – to respect, to observe, to keep, to follow	

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интиҳоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. “Гипертония” яъне чӣ?
 - a) пастшавии фишори хун
 - b) камхунӣ
 - c) баландшавии фишори хун

2. Чанд фоизи аҳоли ба бемории фишорбаландӣ гирифтаанд?
 - a) 50 %
 - b) 40%
 - c) 20%

3. Омили асосии ба амал омадани фишорбаландӣ дар чист?
 - a) депрессия (руҳафтадағӣ)
 - b) стресс (баҳаяҷоноӣ)
 - c) анемия (камхунӣ)

4. Чаро баҳаяҷоноӣ барои инсон хавфнок аст?
 - a) фишори хунро баланд мекунад
 - b) дили шахсро ором нигоҳ медорад
 - c) ба камхуни мерасонад

5. Дар таркиби сигор чи гуна модда вучуд дорад, ки ба баланд шудани фишор оварда мерасонад?
 - a) глюкоза
 - b) оҳан
 - c) никотин

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. маслиҳат	☐ сохт
2. тағйирёбанда	☐ қалб
3. дил	☐ машварат
4. таркиб	☐ мағз
5. майна	☐ ивазшаванда

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Шахсоне, ки фишори худро зеро назорат мегиранд, аз ҷанд бемории дигар раҳой меёбанд. [Д/Н]
2. Тағйирёбии обу ҳаво ба афзудани фишори хун таъсир намерасонад. [Д/Н]
3. Фишори устувор дар рағҳои хунгард тағйирот ба амал меоварад. [Д/Н]
4. Никотин ба паст шудани фишор мусоидат мекунад. [Д/Н]
5. Мувофиқи маълумоти оморӣ, имрӯз аз ним зиёди аҳоли аз бемории фишорбаландӣ азият мекашанд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно ё замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Барои назорат кардани фишори худ, бояд _____ машваратҳои духтуронро риоя намоянд. (беморон/табибон).
2. Омилҳои гуногун, фишорбаландии хунро _____ (ҷустан /ба вучуд овардан).
3. Дар вазъияти баҳаяҷонӣ дар рағҳои хунгард тағйирот _____ (бастан /рӯй додан).
4. Табибон ба маризон машварат медиҳанд, ки ба ҳар гуна масъалаҳои рӯзгор _____ надиҳанд, зеро ҳама мушкилиҳои рӯзгор гузарандаанд. (таваҷҷӯх/дилгармӣ)
5. Беморон бояд аз истифодаи тамоку _____ . (зиёд намудан/худдори намудан)

CHAPTER 11: CAN AN OLD MAID BE LUCKY?

Пирдухтар хушбахт мешавад?

Дар кишвари мо ақидае чорӣ гаштааст, ки агар духтар то 30 солагӣ ба шавҳар набарояд, пирдухтар мемонад. Барои бахти нақушодаи духтари 30-сола атрофиёну наздикон ба шигифт афтада, доим аз паяш назора мебаранду бо суоли «кай шавҳар мекуни?» духтари бечораро чонбезор мекунанд.

Инак, бахт ба рӯи пирдухтар хандид. Шумо баъди 30 – солагӣ бори аввал ба шавҳар мебароед. Мо шуморо табрик мекунем. Издивоҷ баъди 30 – солагӣ душвориҳои худро дорад, аз ин хотир қарор додем дар бораи камбудиву бартариҳои издивоҷ баъди 30 солагӣ каме маълумот диҳем.

Чихатҳои манфӣ

Бо рафтани синну сол доираи дӯстон танг мешавад. Агар шумо дар ягон ҷой кор намекарда бошед¹, ҷустуҷӯи шавҳар бароятон душвор мегардад. Воҳимаи атрофиён духтарро водор менамояд, ки ба хостгори пешомада дарҳол розигӣ диҳад. Фарз кардем, ки хешовандон ба шумо фишор намеоранду атрофатон пур аз харидор аст. Тӯй баргузор гашт, вале ҳанӯз барои нафаси осуда кашидан барвақт аст, чунки дар ҳаёти оилавӣ мушкилиҳо пеш меоянд.

Шумо – ду нафар шахсияте ҳастед, ки аллакай одату тарзи зиндагии худро доред. Оё якҷоя буда метавонед? Ҳардудон ними умр танҳо барои худ зиндагӣ кардаеду акнун ду нафар шудед. Оё ба камбудихову бехунарии якдигар чашм пӯшида метавонед?

Баъди 30 солагӣ издивоҷ намуда, бояд боз фарзанддор ҳам шавед. Рафту 2 – 3 фарзанд хоҳед? Бо рафтани синну сол имкони таваллуд кардани фарзанди солим кам мешавад. Шуморо лозим меояд, ки дарҳол баъди таваллуди тифли якум тифли дуюмро низ ба нақша гиред.

Чихатҳои мусбӣ

Агар ба чихатҳои манфии издивоҷи дер аҳамият диҳем, чихатҳои мусбияш ҳам пайдо мешаванд.

Домоду арӯси 30 сола хеле хуб дарк менамоянд, ки аз издивоҷ ҷӣ меҳоянд ва ҷаро маҳз ҳамин нафарро интихоб намудаанд. Агар ба камбудихои кӯчаки якдигар чашм пӯшидаю гузашт карда тавонед, зиндагии якҷоя он қадар ҳам ваҳмангез намешавад. Шумо метавонед бо якдигар маслиҳат карда ба як қарор биёед. Минбаъд асабӣ нашуда, аз ҳар гапи ночиз муноқиша намеороед. Нисбати якдигар ҳурмату эҳтиром пайдо мекунед. Тибқи омор, маҳз бо сабаби бо якдигар хӯ нагирифтани,

¹ Агар шумо дар ягон ҷой кор намекарда бошед 'if you do not work somewhere' is a conditional sentence.

чунин оилаҳо вайрон мешаванд. Дар ин синну сол ҳам марду ҳам зан бояд аллакай мавқеи худро дар ҷамъият ёфта бошанд². Баъди издивоҷ дарҳол барои фарзанддор шудан бояд кӯшиш намуд. Одатан мардҳо баъди 35 солаги оиларо сахт меқапанд, чунки ба оиладори рӯҳан омода мешаванд.³

(Text taken from the newspaper *Оила*, June, 20, 2012)

(Tajik Wedding Ceremony)⁴

² Past subjunctive (must have gotten/received).

³ For wedding rituals in Tajikistan, see Sophie Roche and Sophie Hohmann, “Wedding Rituals and the Struggle over National Identities” in *Transformation of Tajikistan: The Sources of Statehood*, (ed.) John Heathershaw, Edmund Herzig (New York: Routledge, 2013), 127-42.

⁴ Tajik wedding ceremony. Image source Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%A1%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F_\(%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8B_%D0%93%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%B0%D1%80\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%A1%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F_(%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8B_%D0%93%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%B0%D1%80).JPG)

VOCABULARY

аллакай (adv.) – already	relieved
арӯс (n.) – bride	пирдухтар (n.) – old unmarried girl, spinster
асабӣ шудан (v.) – to get nervous	пурсучӯй (n.) – search
атроф (n.) – surroundings, sides	рафту... – and what if
атрофиёну наздикон – relatives and neighbors	розӣ шудан (v.) – agree
ачиб (adj.) – wonderful	розигӣ додан (v.) – agree
ба шавҳар баромадан (v.) – to marry	сахт нигоҳ доштан (v.) – to keep
барвакт (adj./adv.) – early	синну сол (n.) – age
бартарӣ (n.) – superiority	солим (adj.) – healthy
бахт (n.) – fate, luck	таваллуд кардан (v.) – to give a birth
водор намудан (v.) – to compel, to force	тибки омор (n.) – according to statistics
воҳима (n.) – alarm, fear, panic	тифл (n.) – child
дархол (adv.) – presently, immediately, at once	тӯй (n.) – festival, wedding
домод (n.) – groom	фарз кардан (v.) – suppose
доно (n.) – smart	фарзанд (n.) – child
душвор (n.) – difficulty, problem	фозил (adj.) – erudite
душворӣ (n.) – difficulty	харидор (n.) – literal meaning buyer, but it simply means suitor in this context.
издивоҷ (n.) – marriage	хешовандон (n.) – relatives
Инак – now; Behold!, lo!	хостан (v.) – to want
интихоб намуданд (v.) – to make a choice	хостгор (n.) – suitor
камбудӣ (n.) – shortcoming, flaw	хушбахт (adj.) – happy, lucky
қарор додан (v.) – to decide, to make up one’s mind	ҳаёти оилавӣ (n.) – family life
муноқиша (n.) – conflict, discord	хамсоя (n.) – neighbor
мусбӣ (adj.) – positive	чиҳат (n.) – side
мутаваҷҷеҳ шудан (v.) – to pay attention	ҷонбозор (adj.) – dejected, disappointed with life
нафаси осуда кашидан – to relax, to be	ҷустуҷӯ (n.) – search

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Духтаре, ки ба шавҳар намебарояд, ўро чӣ ном мебаранд?
 - a) пиразан
 - b) пирдухтар
 - c) пирамард
2. Агар бахт ба рӯи духтари бечора нахандиду то 30 солағӣ шавҳар накард, одатан ўро киҳо ба ташвиш меоранд?
 - a) бегонаҳо
 - b) меҳмонон
 - c) атрофиён
3. Барои духтар, издивоҷ баъд аз 30 солағӣ чӣ мушкилиҳо дорад?
 - a) имкони гирифтани маълумоти олий
 - b) имкони таваллуд кардани фарзанди носолим
 - c) ёфтани ҷуфти муносиб
4. Аз рӯи матни хондашуда, мардҳо одатан дар синнӣ чанд солағӣ оиларо сахт мекапанд?
 - a) баъди аз 35 солағӣ
 - b) то 30 солағӣ
 - c) баъд аз 30 солағӣ
5. Агар ин навхонадорон ба камбудихоӣ кӯчаки якдигар чашм пӯшидаю бахшида тавонанд, зиндагиашон чӣ ранг мегирад?
 - a) дар зиндағӣ муноқишаи зиёд мекунанд
 - b) аз ҳамдигар ҷудо мешаванд
 - c) зиндағӣ дар назарашон ваҳмангез наметобад

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. ҷустуҷӯ	☐ ҳарос
2. воҳима	☐ кофтуков
3. ҷиҳат	☐ неқбахт
4. хушбахт	☐ тараф
5. домод	☐ шаҳ

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интиҳоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Агар шумо дар ягон ҷой кор мекарда бошед, ҷустуҷӯи шавҳар бароятон душвор намегардад. [Д/Н]
2. Бо рафтани синну сол дӯстон бисёр мешаванд. [Д/Н]
3. Зиндагии якҷоя ҷиҳатҳои манфӣ ва мусбии худро дорад. [Д/Н]
4. Мардҳо одатан баъд аз бисту панҷ солагӣ ба оиладори рӯҳан омода мешаванд. [Д/Н]
5. Пирдухтар баъд аз ба шавҳар баромаданаш бояд дарҳол барои фарзанддор шудан кӯшиш намояд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Дар Тоҷикистон фикре ба вучуд омадааст ки духтар агар то 30 солагӣ издивоҷ накунад, пирдухтар _____. (хонадор шудан/боқӣ мондан)
2. Рафтори атрофиён духтари бечораро водор менамояд, ки ба _____ пешомада дарҳол розигӣ дода ба шавҳар барояд. (хостгор/ҳамсоя)
3. Муносибатҳои оилавӣ ҷиҳатҳои _____ худро дорад. (хурду калон/хубу бад)
4. Вақте, ки умри инсон боло меравад, имкони _____ кӯдаки солим ҳам кам мешавад. (парвариш кардан/ба дунё овардан)
5. Мувоффиқи оморҳо, оилаҳое, ки _____ мешаванд, сабаби аслияш ин якдигарнофаҳмӣ байни зану шавҳар аст. (мепаїванданд/ҷудо)

CHAPTER 12: NAVRUZ FESTIVAL

Наврӯз

Оид ба иди Наврӯз маъхазу асотир ба таври гуногун қисса мекунад. Чунончи, дар замони салтанати Сомониён Наврӯзо шаш рӯз ид мекарданд. Дар ибтидо онро барзгарон чашн мегирифтанд, ки он Наврӯзи кишоварзон ном дошт. Гумон меравад, ки 6 рӯз чашн гирифтани Наврӯз саҳеҳтар аст, зеро дар рӯзи аввал тибқи анъана шахси соҳибэътибор Амири Наврӯз интихоб мешуду танҳо 5 рӯз ҳукм меронд.

Пас, чашни фархундаи Наврӯз барои мардуми ориёнаҷод азизу муққадас аст. Ин чашн, ки таърихи тӯлонӣ дорад, дар масири рӯзгори мардуми ориёӣ як падидаи неки олам мебошад, ки ҳамеша инсонҳоро барои зиндагии ширин ва рӯзгори беолоиш ҳидоят намудааст ва ба зебопарастӣ, назокату тозақорӣ ва дӯст доштани муҳити зист водор месозад.

Пас аз истилои Осиёи Миёна аз тарафи арабҳо чашни Наврӯз манъ шуд. Таърих гувоҳ аст, ки бегонағони ғосиб борҳо кӯшида буданд, ки ин чашнҳои мардумиро ба олами нестӣ бубаранд ва аз хотири мардум бизудоянд, вале хушбахтона, бар хилофи чашмдошти нотавонбинон ин мероси аҷодӣ беш аз пеш пурчилотару шукӯҳмандтар таҷлил мегардад. Дар замони Иттиҳоди Шӯравӣ бо сабабҳои гуногун Наврӯз расман таҷлил намешуд, танҳо соли 1978 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иди Наврӯз чун анъанаи ниёгон ба расмият даромад. Имрӯз ба шарофати истиқлолият Наврӯзо бо шукӯҳу шаҳомат истиқбол мекунем. Ва ин чашн дар рӯзҳои мо аз пештара дида¹ бештар хусусияти умумихалқиро гирифтааст.

Ширкати донишҷӯён дар иди Наврӯз

Баҳри мутантан таҷлил намудани иди Наврӯзи имсола, ки чашни байналмилалӣ эълон гардидааст, дар гӯшаву канори ҷумҳурӣ омодагиҳо идома доранд.

Аз ҷумла, дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои боз ҳам шукӯҳманд гузаронидани чашни Наврӯз донишҷӯёну устодон тайёрии хуб мебинанд. Ҳафтаи равон ба ин муносибат дар шаҳраки донишҷӯён ҷамъомад доир гардид, ки дар он кулли донишҷӯён иштирок намуданд. Дар ҷамъомад роҳбарони ДМТ² зикр намуданд, ки барои иштирок дар чашни Наврӯзи имсола зиёда аз 5 ҳазор донишҷӯ сафарбар шудаанд, ки аз ин 2700 нафарашон аз Донишгоҳи миллии Тоҷикистон мебошанд.

¹ Дида is used as an emphatic, meaning perceptibly, with comparative adjectives and adverbs. For example, Шумо мошинро аз ман дида охистатар меронед. Духтарони тоҷик дар муқоиса бо духтарони дигар кишварҳои Осиёи Марказӣ дида зеботаранд.

² Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон

Ҳамчунин, зикр шуд, ки донишҷӯён ҷиҳати таҳияи барномаҳои наврӯзӣ дар ду баст ширкат менамоянд.

Аз 10-уми феврал як қисми донишҷӯён дар варзишгоҳи марказӣ ва қисмати дигар дар Наврӯзгоҳ (собик Ипподром) ба тамрин оғоз менамоянд.³

(Texts taken from newspaper *Омӯзгор* February 11, 2011)

(Tajik students celebrating Navruz)⁴

VOCABULARY

Азиз (adj.) – dear

Анъана (n.) – tradition

ба шарофати – thanks to, by virtue of

Барзгар (n.) |Pl. Барзгарон| – farmer

Баст (n.) – shift; bundle

Баҳри – for, for the sake of, in the interest of

Бегона (adj.) |бегонагон| – foreign, alien

Водор сохтан (v.) – to oblige, to force

Ғосиб (adj.) – aggressor

Ғумон (n.) – thought, opinion; suspicion

Ғумон меравад, ки – it is thought that

Дар Замони (n.) – in the period of

Зебопарастӣ (adj.) – love of beauty, aestheticism

Зиндагӣ (n.) – life

³ For a detailed discussion of history of Navruz, see Mary Boyce, “NOWRUZ i. In the Pre-Islamic Period,” *Encyclopædia Iranica*, online edition, 2016, available at <http://www.iranicaonline.org/articles/nowruz-i> (accessed on 19 May 2016)

⁴ Tajik student’s ensemble. Image source Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%9F%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B4%D1%91%D0%B6%D0%B8.jpg

Зудудан (v.) Зудо(й) – to file away, to wipe, to clean, to remove	Салтанати Сомониён (n.) – Samanid Sultanate
Ид Кардан (v.) – to celebrate	Саҳеҳ (adj.) – true
Истило (n.) – conquest, ascendancy, domination	Соҳибэътибор (adj.) – respected, honorable
Кишоварз (n.) Pl. Кишоварзон – farmer	Таҷлил намудан (v.) – to glorify, to honor
Манъ шудан (v.) – to become forbidden	Таърих (adj.) – history
мардум (n.) – people	Тозакорӣ (adj.) – cleanliness, purity, tidiness
муққадас (adj.) – holy, sacred	Тӯлонӣ (adj.) – long
Мутантан (adj.) – splendid, luxurious, extravagant	Умумихалқӣ (adj.) – general, public
Муҳити зист (n.) – environment	Устура (n.) Pl. Асотир – myth, legend
Наврӯз (n.) – Nowruz holiday	Фархунда (n.) – happy, prosperous
Назокат (adj.) – elegance, delicateness, courtesy, refinement	Хилоф (adj.) – contrary, opposite
Нек (adj.) – good, glorious	Хотир (n.) – memory
Нестӣ (n.) – non-existence	Ҳидоят намудан (v.) – to guide, to instruct
Ниёгон (n.) – ancestors	Ҳуқм рондан (v.) – to rule
Нотавонбин (adj.) нотавонбинон – envious, hateful	Ҷамъомад (n.) – congregation
Олам (n.) – world, universal	Ҷашн гирифтан (v.) – to celebrate
Ориёӣ, Ориёнаҷод (n.) – Aryan	Шаҳомат (n.) – spirit, courage
Пештара (adj.) – former, previous	Шаҳраки донишҷӯён – it refers to the Tajikistan National University campus and the surrounding area
Пурчило (adj.) – shining, glittering, bright	Ширин (adj.) – sweet
Рӯзгор (n.) – life; time, period	Шукӯҳ (n.) – grandeur, splendor

EXERCISES

Машқи 1: Ҷавоби дурустро интихоб намоед. (Choose the correct answer.)

1. Дар давраи салтанати Сомониён Наврӯзро чанд рӯз ҷашн мегирифтанд?
 - a) як рӯз
 - b) панҷ рӯз
 - c) шаш рӯз

2. Кадом яке аз ин қабилаҳо Наврӯзро дар замони қадим ҷашн мегирифтанд?
 - a) қабилаҳои ориёӣ
 - b) қабилаҳои араб
 - c) қабилаҳои аврупойӣ

3. Дар замони Иттиҳоди Шӯравӣ ҷашнгирии иди Наврӯз дар кадом сол ба расмият даромад?
 - a) 1924
 - b) 1978
 - c) 1991

4. Чанд нафар донишҷӯён иштироқшоян дар гузаронидани ҷорабинии Наврӯзӣ зикр шуд?
 - a) 5000
 - b) 2700
 - c) 2000

5. Мувофиқи матни дар боло зикршуда тамрини барномаи имсолаи Наврӯзӣ дар кучо гузаронида мешавад?
 - a) дар Наврӯзгоҳ
 - b) дар Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон
 - c) дар назди китобхонаи миллий

Машқи 2: Калимаҳои ҳаммаъноро мувофиқат намоед. (Match the synonyms in the following table.)

1. Хилоф	☐ ба хотири
2. Баҳри	☐ барои
3. Баҳри	☐ ҷаҳон
4. Зиндагӣ	☐ зид
5. Олам	☐ ҳаёт

Машқи 3: Барои ҷумлаҳои дуруст ҳарфи [Д], ва барои ҷумлаҳои нодуруст ҳарфи [Н] – ро интихоб намоед? (Choose [Д] for the true statements and [Н] for the false.)

1. Чашни иди Наврӯз барои мардumi ориёнаҷод хело муҳим ва муққадас аст. [Д/Н]
2. Наврӯз яке аз идҳои миллии мардumi тоҷик ба шумор рафта, танҳо дар Тоҷикистон чашн гирифта мешавад. [Д/Н]
3. Истилоғарони араб баъд аз запт намудани Осиёи Миёна чашнгирии иди Наврӯзро милли намуданд. [Д/Н]
4. Донишҷӯён ба хотири дар сатҳи баланд гузаронидани барномаи наврӯзӣ дар ду бахш тамрин менамуданд. [Д/Н]
5. Бо шарофати истиқлолият имрӯз Наврӯзро дар ҳама ғушаву канори Ҷумҳурии Тоҷикистон бо як шукӯҳу шаҳомати баланд чашн мегиранд. [Д/Н]

Машқи 4: Ҷумлаҳоро мувофиқи маъно/замон бо истифода аз калимаҳои дар қавс оварда шуда ба охир расонед. (Complete the following sentences with the appropriate word/form of the verbs in parenthesis.)

1. Мардumi тоҷик анъанаҳои ниёгонашонро _____ . (нишастан/давом додан)
2. Бо шарофати _____ иди Наврӯз дар Тоҷикистон сатҳи иди миллиро гирифт. (истіқлолият/иди Ваҳдат).
3. Ба хотири хубу рангоранг гузаронидани барномаҳои Наврӯзии имсола, мардumi тоҷик дар тамоми шаҳру навоҳии мамлакат _____ дида истодаанд. (тайёрӣ/дилсардӣ)
4. Таҷлили иди Наврӯз аз пештара дида, имрӯз бештар хусусиятҳои умумихалқиро _____ . (соҳиб гаштан/навиштан)
5. Роҳбарони Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар вохурияти оид ба барномаи Наврӯзи имсола, қайд намуданд, ки барои _____ дар чашни Наврӯзи имсола ҳазорҳо донишҷӯён сафарбар карда мешаванд. (ширкати/сарвазир)

KEY TO EXERCISES

KEY TO EXERCISES

CHAPTER 1: The SAMANID STATE STRUCTURE

Exercise 1: 1. b, 2. c, 3. c, 4. b, 5. a

Exercise 2:

1. Муганосиб	3. мақом
2. Шароит	1. мувоффиқ
3. Мансаб	5. амали намудан
4. Ҳазина	2. вазъият
5. Ҷорӣ намудан	4. Ганчина

Exercise 3: 1. Н, 2. Д, 3. Н, 4. Д, 5. Н

Exercise 4: 1. робитаҳои, 2. мешуданд, 3. буд, 4. даст мезаданд, 5. нӯшокиҳои масткунанда)

CHAPTER 2: STATUES OF BUDDHA

Exercise 1: 1. a, 2. b, 3. a, 4. c, 5. c

Exercise 2:

1. Қисм	3. бараҳна
2. Дучор шудан	5. мучасама
3. Луч	1. пора
4. Тасаввур қардан	2. рӯ ба рӯ шудан
5. Ҳайкал	4. ҳаёл қардан

Exercise 3: 1. Н, 2. Д, 3. Д, 4. Н, 5. Н

Exercise 4: 1. дарёфт шуд, 2. сиёҳ ё кабуд, 3. дигар, 4. нишон дода мешуданд, 5. иборат буда

CHAPTER 3: ABŪ ABDULLĀH RŪDAKĪ

Exercise 1: 1. c, 2. a, 3. c, 4. b, 5. a

Exercise 2:

1. Солор	5. комил
2. Парниён	4. тифл
3. Бевосита	1. роҳбар
4. Кӯдак	3. мустақим
5. пурра	2. абрешим

Exercise 3: 1. Д, 2. Н, 3. Д, 4. Д, 5. Н

Exercise 4: 1. шеърӣ, 2. шоирон, 3. ашъори, 4. гузошта, 5. меояд

CHAPTER 4: RUSSIAN OCCUPATION OF CENTRAL ASIA

Exercise 1: 1. с, 2. с, 3. b, 4. a, 5. b

Exercise 2:

1. Забт	3. роҳбар
2. Мустақил	4. фоида
3. Сардор	5. чойгоҳ
4. Манфиат	2. озод
5. Мавқеъ	1. ишғол

Exercise 3: 1. Н, 2. Н, 3. Н, 4. Д, 5. Н

Exercise 4: 1. аз, 2. замини, 3. мубориза мебурданд, 4. ишғол намуданд, 5. баста шуд

CHAPTER 5: MIRZO TURSUNZODA

Exercise 1: 1. a, 2. b, 3. с, 4. b, 5. с

Exercise 2:

1. Толибилм	3. дилписанд
2. Маъмурият	1. хонанда
3. Форам	5. шоиста
4. Худуд	2. мудирият
5. Лаёқатманд	4. агроф

Exercise 3: 1. Н, 2. Н, 3. Д, 4. Н, 5. Д

Exercise 4: 1. таваллуд шудааст, 2. бемории, 3. шинос мешавад/шуд, 4. оила, 5. интиҳоб мешавад/шуд

CHAPTER 6: TAJIK CIVIL WAR

Exercise 1: 1. b, 2. с, 3. a, 4. b, 5. с

Exercise 2:

1. халқ	5. пешрафт
2. Ҷанг	4. кӯмак
3. Мушкили	1. мардум
4. Дастгирӣ	3. монеъа
5. Тараққиёт	2. муҳориба

Exercise 3: 1. Н, 2. Д, 3. Н, 4. Н, 5. Д

Exercise: 1. Меафзуд, 2. камбуди, 3. Худро, 4. сабабҳои, 5. Иштирокчиёни

CHAPTER 7: MILITARY COLLEGE

Exercise 1: 1. с, 2. b, 3. b, 4. a, 5. b

Exercise 2:

1. Мудофиа	5. навозандагон
2. Савганд	3. муҳориба
3. Ҳарб	4. қасам
4. Савганд	1. дифо
5. Мусиқачиён	2. қасам

Exercise 3: 1. Д, 2. Н, 3. Д, 4. Д, 5. Н

Exercise 4: 1. оғозёбии, 2. забонҳои хориҷӣ, 3. метавонанд, 4. ба роҳ мемонад, 5. Мавҷуданд

CHAPTER 8: RELIGIOUS EDUCATION IN TODAY'S TAJIKISTAN

Exercise 1: 1. a, 2. b, 3. b, 4. с, 5. b.

Exercise 2:

1. Тадқиқот	1. танҳо
2. Мулло	3. ёд гирафтан
3. Фаро гирафтан	4. кумак
4. дастгирӣ	1. пажӯҳиш
5. Фақат	2. рӯҳонӣ

Exercise 3: 1. Н, 2. Д, 3. Н, 4. Н, 5. Д

Exercise 4: 1. омӯзонида мешаванд, 2. назорат, 3. мушоҳида мешавад, 4. дода шуда аст, 5. таълимоти динӣ

CHAPTER 9: ENTREPRENEURSHIP: THE DRIVING FORCE OF MARKET ECONOMY

Exercise 1: 1. с, 2. b, 3. a, 4. b, 5. a

Exercise 2:

1. самт	4. вазифадор намудан
2. паём	1. чиҳат
3. таъмин намудан	5. рози кардан
4. супориш додан	2. баёния
5. қонеъ кардан	3. фароҳам овардан

Exercise 3: 1. Н, 2. Н, 3. Д, 4. Н, 5. Н

Exercise 4: 1. суҳанронияш, 2. қабул гардида, 3. фурӯши, 4. тоҷирони кишвар, 5. Давлат

CHAPTER 10: BLOOD PRESSURE AND HEALTH

Exercise 1: 1. с, 2. b, 3. b, 4. a, 5. с

Exercise 2:

1. маслиҳат	4. сохт
2. тағйирёбанда	3. қалб
3. дил	1. машварат
4. таркиб	5. мағз
5. майна	2. ивазшаванда

Exercise 3: 1. Д, 2. Н, 3. Д, 4. Н, 5. Н

Exercise 4: 1. беморон, 2. ба вучуд меоранд, 3. рӯй медиҳад, 4. таваччӯх, 5. худдори намоянд

CHAPTER 11: CAN AN OLD MAID BE LUCKY?

Exercise 1: 1. b, 2. с, 3. b, 4. a, 5. с

Exercise 2:

1. ҷустуҷӯ	2. ҳарос
2. воҳима	1. кофтуков
3. ҷиҳат	4. некбахт
4. хушбахт	3. тараф
5. домод	5. шаҳ

Exercise 3: 1. Д, 2. Н, 3. Д, 4. Н, 5. Д

Exercise 4: 1. боқӣ мемонад, 2. хостгори, 3. хубу бади, 4. ба дунё овардани, 5. ҷудо

CHAPTER 12: NAVRUZ FESTIVAL

Exercise 1: 1. с, 2. а, 3. b, 4. а, 5. а

Exercise 2:

1. Хилоф	2. ба хотири
2. Баҳри	3. барои
3. Баҳри	5. ҷаҳон
4. Зиндагӣ	1. зид
5. Олам	4. ҳаёт

Exercise 3: 1. Д, 2. Н, 3. Н, 4. Д, 5. Д

Exercise 4: 1. давом доданд, 2. истиклолият, 3. тайёрӣ, 4. соҳиб гаштааст, 5. ширкат

TAJIK-ENGLISH GLOSSARY

абу (n.) – father of	атрофиёну наздикон – relatives and neighbors
аз кор мондан – to stop working	атфол (n) - children
аз рӯи (prep.) – according to, on account of	афзалиятнок (adj.) – preeminent
аз ӯҳдаи (коре) баромадан – to fulfill the task of, to be able (to do), to succeed (in a work)	афзоиши аҳоли – population growth
азиз (adj.) – dear	аҳоли (n.) – population
аланга – flame	ачиб (adj.) – wonderful
аллакай (adv.) – already	ашёи хом – raw materials
амалиёт (n.) – activities , operation	аълочии маориф (n.) – an awardee of honor in the field of education in tajikistan
амид-ул-мулк (n.) – chief of the department of official documents [lit. амид – chief, great man; мулк – country]	ба коми марг кашидан (v.) – to die, to expire
андоз (n.) – tax	ба шавҳар баромадан (v.) – to marry
андоза (n.) – size, measurement, degree	ба шарофати – thanks to, by virtue of
анъана (n.) – tradition	баланд (adj.) – high
арафа (n.) – eve, period before an event; ninth day of the arabic month <i>zul hijja</i>	балки (conj) - but, however
арбоб (n) – prominent person, notable	барвакт (adj./adv.) – early
артерия (n.) – artery	барзгар (n.) pl. барзгарон – farmer
арӯс (n.) – bride	барзиёд (adj.) – excess, surplus
асаби шудан (v.) – to get nervous	баровардан (v.) – to take out
асар (n.) асарҳо, осор – work of art, monument, composition (of writers)	бартарӣ (n.) – superiority
асно (n.) – time, period of time	баст (n.) – shift; bundle
асорат (n.) – captivity	бахт (n.) – fate, luck
асосгузор (n.) – founder	баҳаяҷоноӣ (n.) – stress
атроф (n.) – surroundings, sides	бахр (n.) – sea
	бахри – for, for the sake of, in the interest of

баъзан (adv.) – sometimes, occasionally	водӣ (n.) – valley
бе (prep.) – without	водор намудан (v.) – to compel, to force
бевосита (adj.) – direct	водор сохтан (v.) – to oblige, to force
бегона (adj.) бегонагон – foreign, alien	воқеа (n.) – event
бекор (n.) – unemployed	воридот (n.) – import
бемаънигӣ (n) – nonsense	восита (n.) pl. васоит – instrument, facility; intermediary
бемор (adj.) – a sick person	воҳима (n.) – alarm, fear, panic
беморӣ (n.) – disease	воя (n.) – adulthood
беҳабар (adj.) – unaware	ғадуд (n.) – gland
биноии таълимӣ (n.) – building for studies	ғайрирасмӣ (adj) - informal
бозсозӣ (v.) – revival, restoration	ғафс (adj.) – thick
боки мондан (v.) – to remain, to be left	гипертония (n.) – hypertension
бокимонда (adj.)– the rest of	ғосиб (adj.) – aggressor
болиштак (n.) – cushion, pillow	гражданӣ (adj.) – civil (a Russian loanword for шаҳрвандӣ)
ботантана (adj., adv.) – solemn, solemnly	гузар (n.) – quarter, ward, neighborhood
буддои хуфта – sleeping/reclining buddha	гузари чармгарон – tanners’ quarter
вабо (n.) – cholera	гузашти айём – with the passage of days
вайрон кардан (v.) – to destroy, to break, to ruin	ғуломдорӣ (n.) – slavery, system of slave owning
вақф (n.) – endowment	ғуломфурӯшӣ – selling of slaves, slave trade
варамида (adj.) – swollen	гуманитарӣ (adj.) – humanitarian [фанҳои гуманитарӣ ‘humanities’]
васоити таълими (n)- teaching /learning materials	гумон (n.) – thought, opinion; suspicion
вобаста будан (v.) – to depend on, to be connected with	гумон меравад, ки – it is thought that
вогузор шудан (v.) – to pass, to transmit	гурда (n.) – kidney

дабистон (n) - school	донишкадаи ҳарбӣ (n.) – military college
давлат (n.) – state	доно (n.) – smart
давом – continuation, endurance, persistence	дорой (n) - richness, property
дакиқ (adj.) – exact	дорумлуаллимини (n.) – teacher training institute
дар ихтиёри (касe) – at (someone’s) disposal	дуруд (n.) – greeting
дар (n.) – door	дурушт (adj.) – rough, coarse
дар арафаи – on the eve of	духтур (n.) – doctor
дар замони (n.) – in the period of	дучор шудан (v.) – to come across, to be met with
дар микёси – on the scale of	душвор (n.) – difficulty, problem
даргоҳ (n.) – (royal) court	душворӣ (n.) – difficulty
дармонгоҳи тиббӣ (n.) – hospital	забт кардан (n.) – conquer
дарҳол (adv.) – presently, immediately, at once	забти осиеи миёна (n.) – occupy of central asia
дастгирӣ (n.) – help, assistance	зебопарастӣ (adj.) – love of beauty, aestheticism
дастгоҳ (n.) – apparatus	зиёд (adj.) – many
дахлдор (adj.) – concerning, relevant	зикр намудан (v.) – to mention
дахолат кардан (v.) – to intervene	зиндагӣ (n.) – life
девон (n.) – government department, chancery	зудудан (v.) зудо(ӣ) – to file away, to wipe, to clean, to remove
демократикунони – democratization	ибни – son of
диққат – attention	ид кардан (v.) – to celebrate
дил (n.) – heart	идома додан (v.) – to continue
дин (n)-religion	идора (n.) – office, institution
доду гирифт (also written as додугирифт) (n.) – trade, trading relations, barter	идора кардан (v.) – to manage
домод (n.) – groom	издивоч (n.) – marriage

икдомот(н.) – effort	китобхона (н.) – library
иктисодӣ (adj.) – economic	китобхонаи электронӣ – library with computers
иктисодӣ (adj.) – economic	китобхонаи электронӣ (н.) – electronic library
илм (н.) – science	кишоварз (н.) pl. кишоварзон – farmer
илоҳиётшиносӣ (н.)-theology, divinity	корхонаҳои саноатӣ – industrial enterprises, factories
инак – now; behold!, lo!	корҳои эҷодӣ – creative works
интернат (н.) – boarding school	крепостной (н.)– serf
интихоб намуданд (v.) – to make a choice	кӯдакон (н.) – children
истеҳком – fortification, defensive work	кӯй (н.) – street, quarter
истиклолият (н.) – independence	курсант (н.) – student
истило (н.) – conquest, ascendancy, domination	кӯтоҳмуддат (adj.) – short-term
иттифоқи нависандагон (н.) – union of writers	қалб (adj.) – counterfeit, fraud
ифтихорӣ – honorary	қарор додан (v.) – to decide, to make up one’s mind
ихтиёр (н.) – will,	кат (н.) – curve, crease, fold
ихтисос (н.) – specialty	қисм (н.) – part
ичтимой (adj.) – public, social	қозӣ (н.) – judge
ишғол қардан (v.) – to occupy	қолаб/қолиб (н.) – mold, cast
кабуд (adj.) – blue; green (as in чайи кабуд ‘green tea’)	қонеъ қардан (v.) – to satisfy
қайҳо (adv.) – long ago, since long	қофила (н.) – caravan
қайҳо боз – very long ago, already long ago	қофиласолор (н.) – leader (literal: leader of a caravan)
қалонсол (adj) - elderly	қувваҳои мусаллаҳ – armed forces
қамбӯдӣ (н.) – shortcoming, flaw	қувваҳои мусаллаҳи ҷумҳурии тоҷикистон (н.) – armed forces
қандақорӣ (н.) – engraving, carving	қӯшун (н.) – army, troops

лаёқатманд (adj.) – gifted	матбуот (n.) – press
либос (n.) – cloth	мафтун (adj.) – fascinated, charmed, enchanted
лой (n.) – clay	маҳкамаи сиёҳ (n.) – “black room”
луч (adj.) – bare, naked	маҳрум мондан – lose, be deprived (of)
маблағгузорӣ (n.) – financing	маҷлисоғоҳ (n.) – meeting hall
мавқеъ (n.) – position; place, location	маҷлиси олӣ (n.) – supreme assembly (parliament)
маврид (n.) – case	маҷмӯа (n.) – collection, series
мавҷ (n.) – wave	маълумоти олӣ (n.) - higher education
мавҷвор (adj.) – wavy, wave – like	маъмурӣ (adj.) – administrative
мадраса (n.) – madrasah, religious school	маъмурият (n.) – administration
мазҳака (n.) – joke; comedy	маърифатшиносӣ (n.) – Epistemology
майдони варзиши (n.) – sports ground	меҳрубон (adj.) – kind
майдони тактикӣ (n.) – the training ground (for tactics)	меъёр (n.) – level
майна (n.) – brain	минбаъда (adj.) – subsequent, following, further; минбаъдаи фарҳанг – further development of the culture
мамлакат (n.) – country	минтақа (n.) – area, region
мансаб (n.) – rank, position	модда (n.) – elements, ferment
манфиат (n.) – interest, profit, gain	моддӣ (adj.)-material
манъ шудан (v.) – to become forbidden	молҳо (n.) – goods
маориф (n.) – education	муассиса (n) – institute, foundation, institution
мардум (n.) – people	мубориза бурдан (v.) – to fight, to struggle
марказ (n.) – center	мувофиқ (adj.) – appropriate
маслиҳат (n.) – advice	мудоғиа (n.) – defense
масрур (adj.) – joyful, delighted	мудоҳила қардан (v.) – to interfere
масҷид(n) - mosque	
масъалаҳои (n.) – issue, problem	

мӯйсар (n.) – hair (of head)	мухтасиб (n.) – police officer, chief of police
мукаррарӣ (adj.) – usual, normal	мӯҳтоҷӣ кашиданд – to be in need of smth
муққадас (adj.) – holy, sacred	мушкилӣ (adj.) - difficulty
мӯлиён (n.) – name of a river in bokhara	мушкили (n.) – difficulty, challenge
мулк (n.) – property; country, state	мушриф (n.) – inspector
мулло (n) – cleric	навзод (adj.) – newborn
муноқиша (n.) – conflict, discord	навозиш (n.) – pampering, coddling, caress, kindness
мунтазам (adj.) – regular, systematic, in order	наврӯз (n.) – nowruz holiday
муросилот (pl. of муросила) – correspondence	назокат (adj.) – elegance, delicateness, courtesy, refinement
мурури замон – with the passage of time	назорат (n.) – supervision, control
мусбӣ (adj.) – positive	намоиш (n.) – show, performance
муסיқачиён (n.) – musicians	намуд (n.) – appearance, view
мусобиқаҳои варзишӣ (adj.) – sports competitions	нафаси осуда кашидан – to relax, to be relieved
мусоидат кардан (v.) – to promote, taking initiative	нашр (n) - publication
мусоидат кардан (v.) – to help, to assist	начандон – not enough
муставфӣ (n.) – treasurer	нек (adj.) – good, glorious
мустақил (adj.) – independent	нестӣ (n.) – non-existence
мустамлика (n.) – colony, settlement	ниёгон (n.) – ancestors
мутаваҷҷеҳ шудан (v.) – to pay attention	низом (n) - system, structure
мутаносиб (adj.) – appropriate	нирвана (n.) – <i>nirvana</i>
мутантан (adj.) – splendid, luxurious, extravagant	номарғуб (adj.) – shoddy, of poor quality
муҳити зист (n.) – environment	номгӯӣ (n.) – list, index, directory
	норозигӣ – dissatisfaction, disagreement

нотавонбин (adj.) нотавонбинон – envious, hateful	почта (n.) – mail, post office
обу ҳаво (n.) – weather	пурзӯр кардан (v.) – to strengthen
огоҳӣ (n.) – information, notice, notification	пурра (adj.) – complete
одамушшуаро – adam of poets	пурра (adj., adv.) – whole, full; wholly
олам (n.) – world, universal	пурсучӯӣ (n.) – search
оламгир (adj.) – universal, spread throughout the world	пурчило (adj.) – shining, glittering, bright
омил (n.) – reason	равон (n.) – spirit, psyche, mind, intellect
омӯ (n.) – the river oxus	рағ (n.) – vein, artery
ориёӣ, ориёнаҷод (n.) – aryan	рағҳои хунгард (n.) – blood vessels
осорхона (n.) – museum	рафту... – and what if
ошхона (n.) – dining– room	рег (n.) – sand, gravel,
оянда (n.) – future	регистон – public square near citadel in samarqand and bukhara
паём (n.) – message, speech	риоя кардан (v.) – to respect, to observe, to keep, to follow
пардохт (n.) – payment	розӣ шудан (v.) – agree
парки автомобилӣ (n.) – car park	розиғӣ додан (v.) – agree
парниён (n.) – silk	рост истодан (v.) – to stand straight
паст (adj.) – low	рӯзгор (n.) – life; time, period
пахлу (n.) – side	рӯҳониён (n) - clergymen
песа (n., russian loanword) – play	рӯшди иқтисодиву иҷтимоӣ – economic and social development
пешавар (n.) – craftsman	сабаб (n.) – reason
пештара (adj.) – former, previous	сабук (adj.) – light
пирдухтар (n.) – old unmarried girl, spinster	савганд (n.) – oath
подполковник (n.) - lieutenant colonel	сакта (n.) – stroke
пояфзол/поафзол (n.) – footwear	

сактаи қалб (russian: инфаркт) (n.) – heart attack	силсила (n.) – series
сактаи майна (russian: инсулт) – stroke	синну сол (n.) – age
салтанат (v.) – reign	сифҳои компютерӣ (n.) – computer classrooms
салтанати сомониён (n.) – samanid sultanate	созиш (n.) – adaptation, agreement, reconciliation
самаранок (adj.) – profitable, efficacious, productive	соли сипаригашта – last year
самт (n.) – side	солим (adj.) – healthy
санчиш (n.) – test, examination	солор (n.) – leader
санъат (n.) – art	сохтор (n.) – structure; сохтори давлатӣ – state structure
сарбоз (n.) – soldier	соҳа (n.) – field, area, domain
сарв (n.) – cypress-tree	соҳибкор (n.) pl. соҳибкорон – businessman, proprietor, entrepreneur
сарвар (n.) – leader	соҳибкорӣ (n.) – entrepreneurship
сарватҳои зеризаминӣ – mineral resources	соҳибқирон (adj.) – fortunate, lucky, invincible hero (a title usually given to mighty sultans and kings)
сардор (n.) – leader	соҳиб-ул-барид (n.) – chief of the postal department, postmaster
сармоягузорӣ (n.) – investment	соҳиб-уш-шурот (n.) – captain of the guard [шурта (pl. шурот) – police]
сармоядорӣ (n.) – capitalism	соҳибэътибор (adj.) – respected, honorable
сарфи назар кардан – to dispense with, to relinquish, to forgo	судманд (adj.) – useful
сахт нигоҳ доштан (v.) – to keep	сулҳ бастан – to sign a peace treaty
сахеҳ (adj.) – true	супориш додан/кардан (v.) – to give a task, to assign
сахм (v.) – share	суфа (n.) – platform
сигор (n.) – cigarette	сӯйистеъмол кардан (v.) – to abuse
сиёсат (n.) – policy, politics	табобат (n.) – treatment
сиёсӣ (adj.) – political	
сиёҳ (adj.) – black	

таваллуд кардан (v.) – to give a birth	таърих (adj.) – history
тағйирёбанда (adj.) – changing, changeable, variable	таъсис ёфтан (v.) – to be created
тадбир (n.) – measure, decision	театри мусиқию мазҳака – theater for musical comedy
тадқиқот (n.) - research	тибки омор (n.) – according to statistics
тадрис (n.) - teaching	тифл (n.) – child
такмил додан (v.) – to improve	тозақорӣ (adj.) – cleanliness, purity, tidiness
такроран (adv.) – repeatedly	тоқча (n.) – niche
таксимот (n.) – division	толибилм (n.) – pupil, student
танг (adj.) – narrow	толор (n.) – hall
таракқиёт (n.) – progress, development	толори лексионӣ – lecture hall
тарбия (n.) – upbringing, education, training	торафт (adv.) – steadily, continuously
таркиб (n.) – composition, structure, synthesis	тӯй (n.) – festival, wedding
тарозу (n.) – scale	тӯлонӣ (adj.) – long
тасаввур кардан (v.) – to imagine	тӯфон (n.) – storm
тасма (n.) – strap, belt	укёнус (n.) – ocean
тахаллус (n.) – a pen name, a nom de plume	умумихалқӣ (adj.) – general, public
таҷлил намудан (v.) – to glorify, to honor	унвон (n.) – title
таҷриба (n) – practice, experience	устувор (adj./adv.) – stable, firm, steady, staunch
таҷҳизот (n.) – equipment	устура (n.) pl. асотир – myth, legend
таъин шудан (v.) – to be appointed	усул (n.) – method
таълим додан (v.) – to train, to teach	фазо (n.) – space, atmosphere
таъмин намудан (v.) – to provide	фақат (adv) - only
таъминот (n.) – supply	фарз кардан (v.) – suppose
	фарзанд (n.) – child
	фармондеҳ (n.) – commander

фаро гирафтан (v) – to learn, to embrace	хилофат (n.) – caliphate
фархунда (n.) – happy, prosperous	хинг (n.) – a gray horse
фаъолият бурдан (v.) – to work	хобгоҳ (n) – dormitory
фаъолият (n.) – activity	хонигарӣ (n.) – khanate
фаъолона (adv.) – actively	хостан (v.) – to want
фирор (n.) – run away, escape	хостгор (n.) – suitor
фишанг (n.) – lever; cartridge	хотир (n.) – memory
фишорбаландӣ (adj.) – high blood pressure	худдорӣ намудан (v.) – to desist, to refrain
фозил (adj.) – erudite	хун (n.) – blood
фоида (n.) – profit	хушбахт (adj.) – happy, lucky
фоиз (n.) – percent	хушбахтона (adj., adv.) – fortunately
форам (adj.) – pleasant, pleasing, genial	хаёти оилавӣ (n.) – family life
фосила (n.) – interval	хайат (n.) – body, staff, board
фочиавӣ (adj.) – tragic	хайкал (n.) – statue
фронт – front	хайкалтарошӣ (n.) – art of sculpture, sculpting
хавфнок (adj.) – dangerous	хайкалҳои буддой – statues of buddha
хазина (n.) – treasury	ҳаллу фасл (n.) – settlement, disposition
халқ (n.) – people	ҳаммом (n.) – bathroom
харидор (n.) – literal meaning buyer, but it simply means suitor in this context.	ҳамсоя (n.) – neighbor
хатар (adj.) – danger	ҳаракат кардан (v.) – to aspire
хатбари – delivering mail	ҳарб (n.) – war, battle [adj. ҳарбӣ]
хатмқунанда (n.) – a graduator	ҳарбӣ-гражданӣ – military-civil
хешовандон (n.) – relatives	ҳаяҷон (n.) – excitement, agitation
хизматрасони (n.) – service	ҳидоят намудан (v.) – to guide, to instruct
хилоф (adj.) – contrary, opposite	ҳизби демократӣ – democratic party

ҳизби наҳзати ислом – islamic revival party	чиддӣ (adj.) – serious
ҳизбҳои нави сиёсӣ – new political parties	ҷиҳат (n.) – side
ҳолат (n.) – condition	ҷовидон (adj.) – everlasting, perpetual
хориҷ карда шавад(n) - expel, remove	ҷойи тирпаронӣ (n.) – shooting range
ҳочиб (n.) – chamberlain	ҷонбозор (adj.) – dejected, disappointed with life
худуд (n.) – boundary, limit, border	ҷорӣ намудан (v.) – to implement
ҳукм рондан (v.) – to rule	ҷорошёна (adj.) – four-storied building
ҳукумати шӯравӣ - soviet government	ҷосусӣ (n.) – espionage
ҳукумати эътилофӣ – coalition government	ҷӯб (n.) – wood
ҳунарманд (n.) – artist	ҷустуҷӯ (n.) – search
ҳучра(n) - room	шайдо (adj.) – fascinated, charmed, infatuated
ҳучуми қатъӣ – serious attack	шароит (n.) – conditions, environment
ҷайхун (n.) – the river Oxus (or river Vactrus)	шароити мусоид – favorable conditions
ҷакана (n.) – retail	шаҳсӣ (adj.) – personal
ҷалб (n.) – attract	шаҳомат (n.) – spirit, courage
ҷамъият (n.) – society	шаҳр (n.) – city
ҷамъиятӣ (adj.) – social	шаҳраки донишҷӯён – it refers to the Tajikistan national university campus and the surrounding area
ҷамъомад (n.) – congregation	шаҳрвандӣ (adj.) – civil
ҷанг (n.) – war	шаҳрвандон (n) – citizen
ҷармгар (n.) – tanner, a person whose work is tanning hides	шиддат (n.) – power, force, intensity
ҷаҳонбинӣ (n.) – world view, outlook	шинам – well-fitting [либаси шинам ‘well-fitting dress]
ҷашн гирифтан (v.) – to celebrate	шиор (n.) – motto, slogan
чи навъе ки (adv.) – as	ширин (adj.) – sweet

шоир (n.) – poet

шукӯх (n.) – grandeur, splendor

шӯриш (v.) – revolt

шӯъла (n.) – light, flame

эътиқодманд (adj) – faithful

эътимодбахш (adj.) – confidence-giving, assuring

як чанд маротиба – many times

Tajik Persian: Readings in History, Culture and Society seeks to help students develop reading proficiency in Tajik at advanced level through authentic texts written for native speakers and provides them glimpses into the history, culture and society of Tajikistan without losing its focus on cultural aspects of the country—an aspect that constitutes a core component in the second language acquisition. The book can be adopted by instructors as a supplementary or the main textbook for advanced-level courses.

Razi Ahmad, PhD, is a lecturer at the University of Kansas, Lawrence, where he currently teaches Persian language and lectures on Middle Eastern literatures and cultures.

© 2016 Razi Ahmad
ISBN: 978-1-936153-10-7
The University of Kansas Libraries
Lawrence, KS 66045